

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

zářijové vydání Bulletinu otevíráme třemi příspěvky na téma institucionální ochrany lidských práv v České republice. Lucie Nechvátalová se zabývá přístupem současné vlády k agendě lidských práv. Následují dva rozhovory, a to s bývalou ministryní pro lidská práva Džamilou Stehlíkovou a s bývalou zmocněnkyní vlády pro lidská práva Monikou Šimůnkovou. Jaké jsou jejich zkušenosti?

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost se Helena Kopecká zaměřuje na probíhající případ Dominica Ongwena u Mezinárodního trestního soudu. Příspěvek přibližuje, jak se z bývalého dětského vojáka stal obávaný vůdce ugandské Armády Božího odporu.

Eva Drhlíková z evropské sekce přibližuje rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, podle něž právo na přístup k archivním materiálům na internetu má přednost před právem odsouzených být zapomenut.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva přináší Martin Pracný zprávu o tom, že společnost Google se chce prosadit na čínském trhu speciální cenzurovanou verzí svého vyhledávače, který bude splňovat kritéria čínské vlády.

Lukáš Novák z české sekce diskutuje rozhodnutí Ústavního soudu, podle něhož výkon trestu odnětí svobody musí být státem organizovaný a prováděný tak, aby napomáhal nápravě pachatele.

Hezké babí léto Vám přeje

za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

Téma	 3
<ul style="list-style-type: none"> • Proč je důležité mít ve vládě zástupce pro lidská práva? 3 • Rozhovor s Džamilou Stehlíkovou, bývalou ministryní pro lidská práva 5 • Rozhovor s Monikou Šimůnkovou, bývalou zmocněnkyní pro lidská práva 9 	
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 14
<ul style="list-style-type: none"> • Případ Dominica Ongwena a jeho role v ugandské Armádě Božího odporu 14 • Vyšetřování Mezinárodního trestního soudu v Libyi a Mahmoud al-Werfalli 17 	
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 19
<ul style="list-style-type: none"> • Právo na přístup k archivním materiálům na internetu má přednost před právem odsouzených být zapomenut 19 • Pravidla pro potraty v Severním Irsku jsou podle Nejvyššího soudu Spojeného království v rozporu s lidskými právy 21 • Jak se ESLP postaví k omezování práva volit u lidí s duševním postižením? 23 	
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 25
<ul style="list-style-type: none"> • Google vyvíjí cenzurovaný internetový vyhledávač pro Čínu 25 • Když palmy olejné nahrazují deštné pralesy 27 	
4) Česká republika a lidská práva	 30
<ul style="list-style-type: none"> • Náprava pachatele je při výkonu trestu odnětí svobody prvořadá 30 • Pojem osoba blízká pohledem Ústavního soudu 32 	
Monitoring lidskoprávních publikací	35
Redakce Bulletinu	36

Titulní fotografie: Strakova akedemie — sídlo vlády České republiky autor: Packa, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-3.0

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je zde například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i Manuál výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Téma

Proč je důležité mít ve vládě zástupce pro lidská práva?

Lucie Nechvátalová

Jaká je náplň práce ministra či zmocněnce pro lidská práva? Myslíte si, že problematika lidských práv je promítnuta do agend všech ministerstev, a zástupce speciálně pro tuto oblast je proto nadbytečnou funkcí? Následující řádky a rozhovory s bývalou ministryní a zmocněnkyní pro lidská práva Vám nabídnou bližší pohled na institucionální uspořádání agendy lidských práv v ČR na úrovni vlády a třeba i novou perspektivu na tuto problematiku.

Vláda se na přelomu minulého a letošního roku usnesla, že agenda lidských práv bude podřazena pod ministra spravedlnosti. Tento krok představoval odklon od přístupu předchozích českých vlád, neboť problematika lidských práv spadala od roku 1998 pod ministra, příp. zmocněnce pro lidská práva. Vláda tím vyslala jasnou zprávu, že lidská práva nebudou její prioritou. Jako důležitější oblast vyhodnotila například sport, pro nějž, v souladu se svým lednovým programovým prohlášením, funkci zmocněnce vlády naopak zřídila. Toto významné odchýlení se od dosavadního vývoje v přístupu k agendě lidských práv se dočkalo poměrně jasné odezvy.

Občanská společnost se výslovně postavila proti postupu české vlády. Svými otevřenými dopisy upozornily nevládní organizace jako Český helsinský výbor či Česká ženská lobby na to, že oblast lidských práv je velmi rozsáhlá a je potřeba se jí systematicky věnovat. Apelovaly proto na vládu, aby se zaměřila na institucionální, personální a finanční zabezpečení této agendy a jmenovala ministra pro lidská práva, který by mohl formulovat priority v této oblasti a kroky k jejich naplnění.

A nebyla to pouze občanská společnost, která se proti zvolenému postupu ohradila. Ve svém usnesení Výbor pro práva dítěte Rady vlády ČR pro lidská práva, k němuž se následně připojily i Výbor pro práva cizinců a Výbor proti mučení, vyzval premiéra a vládu, aby zajistili, že „agenda lidských práv (v předchozí vládě reprezentovaná ministrem pro lidská

Martina Štěpánková [1]

práva) bude zachována a ukotvena v souladu s dosavadní tradicí jako svébytná a samostatná agenda v rámci systému státní správy a zůstane i nadále v oblasti vládní politiky prioritní oblastí.“ A dále uvedl, že tato agenda by měla být „reprezentována nezávislou osobou např. zmocněncem pro lidská práva, která bude i samostatným připomínkovým místem v rámci vládního legislativního procesu.“

Výbor především zdůraznil, že lidská práva jsou typickým příkladem nadresortní agendy, která prozařuje do různých oblastí a jejíž neoddělitelnou součástí je mnohdy i kritika jednotlivých ministerstev v případě jejich jednání v rozporu s lidskoprávními standardy, které má Česká republika dodržovat. Podřazení lidskoprávní agendy pod jedno z ministerstev tak nepovažoval za souladné s jejím charakterem, protože vynucování lidských práv by záviselo na směřování a zájmech toho konkrétního ministerstva.

Vedle výše uvedených subjektů postup vlády veřejně kritizovali i představitelé, kteří funkci ministra či zmocněnce pro lidská práva v minulosti zastávali. Mezi nimi byly i Džamila Stehlíková a Monika Šimůnková, které Centru pro lidská práva poskytly rozhovory, v nichž především přiblížily, jakým

Strakova akademie [2]

způsobem fungoval systém, v němž působily, a jaké úspěchy zaznamenaly ve svých funkcích.

Na závěr nutno říci, že nepochybně i díky hlasité kritice se nakonec současná vláda rozhodla přístup k lidským právům změnit a před třemi měsíci jmenovala „alespoň“ zmocněnkyni pro lidská práva. Stala se jí Martina Štěpánková, osobnost, která je spojena jak s neziskovým sektorem, tak i Úřadem vlády, na němž působila jako náměstkyně ministra a ředitelka Sekce pro lidská práva. Mimo jiné lze též zmínit, že Martina Štěpánková vedla delegaci České republiky při nedávném důležitém Univerzálním periodickém přezkumu stavu lidských práv v ČR na půdě OSN, o němž jsme Vás dříve podrobně informovali (viz Bulletin prosinec 2017, s. 8). Doufejme tedy, že agenda lidských práv je v profesionálních rukou a brzy uslyšíme o prioritách vlády v této oblasti a o konkrétních krocích, kterými hodlá tyto priority naplnit.[1]

Poznámky

- [1] Jaká témata považuje nová zmocněnkyně pro lidská práva za stěžejní, je možno zhlédnout v rozhovoru zde: <https://www.youtube.com/watch?v=BnbnOvq2AmU>.

Zdroje

- Český helsinský výbor, z.s. 24. listopadu 2017. Občanské iniciativy žádají zachování pozice ministra pro lidská práva. (<https://video.aktualne.cz/dvtv/nikulin-je-na-tom-spatne-neverim-ze-se-pokusil-o-utek-jeho-p/r~bba4b416396b11e8aca5ac1f6b220ee8/>).
- Vláda České republiky. 13. prosince 2017. Usnesení č. 875, o jmenování předsedy Legislativní rady vlády a pověření ministra spravedlnosti koordinací úkolů v oblasti lidských práv, rovných příležitostí a boje s korupcí. (<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/RCIAAU6BV7NN>).
- Vláda České republiky. 27. června 2018. Usnesení č. 443, ke jmenování vládní zmocněnkyně pro lidská práva. (<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOAB26D9C23>).
- Výbor pro práva dítěte Rady vlády České republiky pro lidská práva. 19. prosince 2017. Usnesení k současné situaci v oblasti dalšího ukotvení agendy lidských práv v rámci státní správy. (https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/proti-muceni-a-nelidskemu-zachazeni/ze-zasedani-vyboru/Usneseni_1.pdf).

Fotografie

- [1] Martina Štěpánková, současná zmocněnkyně pro lidská práva, zdroj: Úřad vlády České republiky, CC-BY-NC-ND-3.0 CZ.
- [2] Strakova akademie – sídlo Úřadu vlády České republiky, autor: Dennis Jervis, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-2.0.

Rozhovor s Džamilou Stehlíkovou, bývalou ministryní pro lidská práva

Lucie Nechvátalová

Džamila Stehlíková působila mezi roky 2007 a 2009 jako ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny. Úřad vlády však po skončení své funkce neopustila. Ačkoliv se nyní věnuje především své psychiatrické praxi, je také jednou z členek Výboru pro sexuální menšiny Rady vlády ČR pro lidská práva. Jak bylo přistupováno k lidskoprávní agendě za jejího „ministrování“ a co považuje za své úspěchy?

Fungování systému s ministrem pro lidská práva

Paní doktorko, Vy jste byla druhou českou ministryní pro lidská práva a národnostní menšiny, a to v období od ledna 2007 do ledna 2009. Mohla byste přiblížit, jakým způsobem fungoval systém s ministrem pro lidská práva?

Systém, který byl nastaven v devadesátých letech a postupně se dále vyvíjel, fungoval tak, že na Úřadu vlády existovaly rady vlády zaměřené na různé oblasti, především Rada vlády pro lidská práva, která měla celou řadu výborů, např. proti mučení, pro práva cizinců, pro národnostní menšiny, a podvýbory, které musely být u některých výborů zřízovány, např. u Výboru pro práva dítěte.

Klíčové bylo nejen to, že Radě předsedal ministr pro lidská práva, příp. zmocněnec, který se následně mohl zúčastnit jednání vlády, v případě ministra to bylo vždycky, v případě zmocněnce, když byla dotčena otázka lidských práv, ale i to, že všechny rady a výbory byly složené ze zástupců státní správy, akademické sféry a neziskového sektoru.

Mělo toto specifické rozložení zastoupení zvláštní význam?

Vytvořila se tak platforma pro dialog občanské společnosti a akademické sféry, což bylo nesmírně důležité jako expertní základ, a státní správy. V případě zastoupení státní správy to bylo od úrovně náměstků až po úředníky, kteří měli v příslušném resortu na starosti lidská práva. Na každém ministerstvu je osoba, která má lidskoprávní agendu v gesci.

Džamila Stehlíková [1]

Pokud se jednání týkalo resortu spravedlnosti, velice často docházeli náměstci. A já jsem zažila za svého působení i pár rad, na nichž se probírala důležitá legislativa a byli přítomni i ministři z resortu. Nešlo pouze o vážnost toho úřadu, ale o to, že probíhal dialog občanské společnosti, akademického sektoru a státní správy, a na základě toho docházelo ke konsenzu.

Jakým způsobem konkrétně práce ve výborech a na radách probíhala?

Nejprve se identifikoval problém, a to především na základě zkušeností zástupců nevládních organizací, kteří pracovali v terénu. Následně výbor prodiskutoval, jaký je rozsah toho problému. Je totiž nutné upozornit, že ve výborech se zásadně neřešily konkrétní kauzy, ale zaměřovalo se na systémové problémy, které byly relevantní pro legislativu. Akademici vypracovali stanovisko a výbor následně vypracoval návrhy řešení, nejčastěji ve formě legislativního návrhu, někdy i ve variantách.

Toto se postoupilo Radě vlády pro lidská práva, a pokud nadpoloviční většina členů Rady, v níž usedali i loajální úředníci státu, schválila, že vláda má daný návrh projednat, pak jej ministr či zmocněnec

Zasedací místnost v budově Úřadu vlády ČR [2]

pro lidská práva předložil vládě. A měl veškerou argumentaci k problému zpracovanou.

Vláda se tím následně musela zabývat. Mohla sice předložený návrh zamítnout, nicméně daná záležitost se už pojmenovala a byla tématem. Tedy jednalo se o ní transparentně a nikdo nemohl říci, že by vláda uvedený problém přehlížela.

Toto se stalo například v případě odškodnění romských žen za nucené sterilizace. Podle mého názoru však bylo velmi dobře, že takto důležité téma bylo na úrovni vlády alespoň artikulováno. V tomto ohledu jsme na tom byli lépe než na Slovensku, kde problém odškodnění za nucené sterilizace vláda nijak neřešila.

Úspěchy ve funkci ministryně pro lidská práva

Diskuzi na vládní úrovni ohledně tématu odškodňování za nucené sterilizace romských žen považujete za úspěch. Existují nějaké další úspěchy, kterých jste za svého působení dosáhla?

Za své úspěchy považuji přijetí antidiskriminačního zákona, který byl jedním z požadavků EU, vznik Agentury pro sociální začleňování při Úřadu vlády a řešení problému domácího násilí ve spolupráci s ministrem Pospíšilem, s nímž jsme vytvořili zákon o stalkingu. To je možná to nejdůležitější, co se mi podařilo, neboť ve své každodenní psychiatrické praxi vidím, jak ten zákon lze uplatnit.

Tenkrát jsme byli svědky bezpráví, vražd žen a dětí lidmi, kteří patřili evidentně do kategorie násilníků. Přitom nebyl právní mechanismus, jak tomu pokračujícímu násilí zabránit. Ten zákon tedy skutečně pomohl, a je nutné zdůraznit, že tento podnět přišel od nevládních organizací, které se zabývaly domácím násilím. Následně jsme hledali s ministrem Pospíšilem řešení na půdorysu Rady vlády pro lidská práva, zkoumali jsme různé modely a myslím, že námi zvolený model je dobrý a mohl by být využit i jinými státy. Evidentně ze statistik týkajících se tohoto zákona vyplývá, že klesla i úmrtnost a počet násilných trestných činů. Když tedy někdo říká, že lidská práva jsou zbytečná, toto je podle mého názoru praktický příklad, který jasně hovoří ve prospěch ochrany lidských práv.

Mohla byste více rozvést, k čemu sloužila Agentura pro sociální začleňování?

Agentura pro sociální začleňování měla své sídlo na Úřadu vlády. Její úlohou bylo ve spolupráci s ministrem pro lidská práva vyjednávat na dalších ministerstvech legislativní změny, které by umožnily ono začleňování.

Když se na místní úrovni potkali starosta, nevládní organizace či úřady s nějakým problémem v souvislosti se začleňováním, např. jakým způsobem se vyčleňují peníze na bydlení, tento problém se identifikoval a aby se vyřešil, agentura byla schopna vyjednat na jednotlivých ministerstvech konsensus v otázce legislativní změny.

Její nadresortní působení pomáhalo v tom, že pokud přišla nějaká žádost nebo nabídka ke spolupráci z Úřadu vlády, každý resort ochotně spolupracoval. A pokud byl problém ve spolupráci, projednávalo se to na vládě.

Nadresortnost agentury lidských práv jako nezbytnost

Ztráta nadresortního působení lidskoprávní agentury byla vnímána v souvislosti se zrušením postu ministra pro lidská práva a podřazením problematiky lidských práv pod ministra spravedlnosti jako problém. Vnímala jste tento krok také jako problematický?

Tím, že byla lidskoprávní agenda přesunuta pod ministra spravedlnosti, tak se ten nastavený systém

rozpadl. Ministr spravedlnosti může ze své pozice obtížně vyjednávat meziresortní záležitosti, které má projednávat vláda jako celek. A je na uvážení ministra, zda na určitá lidskoprávní témata poukáže.

Je to obdobné jako s genderovou politikou. Ta měla být primárně na Úřadu vlády a po dlouhých jednáních s ministrem Nečasem jsme tuto problematiku, zajištěnou Radou pro rovné příležitosti žen a mužů, přesunuli na Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ale nebylo to podle mě systémové a zpočátku jsem byla proti. Následně jsem na to však přistoupila a nějaká práce i v rámci toho nastavení byla odvedena. Je však důležité si uvědomit, že se o této agendě příliš neví, ačkoliv mají zajímavé projekty. Podle mě je to kvůli onomu podřazení pod ministra, který má jiné priority. Dokonce i pod ministryní Marksovou, která se do určité míry o tuto problematiku zajímala, to usnulo.

Takže jste nesdílela názor, že by ministr spravedlnosti mohl spravovat i agendu lidských práv a přednášet na vládě relevantní návrhy týkající se lidských práv?

Nikoliv, protože měl v kompetenčním zákoně úplně jinou agendu. On to prostě neměl v náplni práce. Sice měl aparát, který tam fungoval a byl předse-

Džamila Stehlíková [3]

dou Rady vlády pro lidská práva, ale politicky za tu agendu nebyl odpovědný.

Podle mě je Ministerstvo spravedlnosti dokonce nejméně vhodné pro agendu lidských práv. Je to totiž takové správní ministerstvo, na němž se odehrává výkon práva a dohlíží, aby ten systém dobře fungoval. A jako takové nepřichází s návrhy vzešlymi zdola.

Ministr pro lidská práva nesl za svou agendu politickou odpovědnost. Naopak žádný ministr spravedlnosti se nebude problematice lidských práv nijak hluboce věnovat. Ministr spravedlnosti nepřinese na vládu například zákon o manželství stejnopohlavních párů. Agenda lidských práv má spadat po ministra pro lidská práva, od něj má být starost o tuto problematiku očekávána a měl by za ní nést také politickou odpovědnost.

Krok správným směrem?

Vláda sice nezřídila post ministra pro lidská práva, ale na konci června byla jmenována nová zmocněnkyně pro lidská práva, Mgr. Martina Štěpánková, která působila jak v neziskovém sektoru, tak dlouhodobě na Úřadu vládu jako náměstkyně ministra a ředitelka Sekce pro lidská práva. Myslíte si tedy, že ačkoliv nebyla zřízena funkce ministra, vláda vykročila správným směrem?

Já respektuji politickou vůli, že není pro agendu lidských práv speciální ministr. V minulosti ostatně někdy byl a někdy nebyl. Ten systém fungoval i tak dobře. Hlavní bylo, že tam byl někdo, například právě zmocněnec pro lidská práva, kdo tuto oblast zastřešoval a potřebná témata přinášel na vládu. Je tedy dobře, že byl jmenován někdo, kdo se lidským právům bude věnovat a kdo za danou agendu pone- se politickou odpovědnost. A konkrétně o Martině Štěpánkové si myslím, že je skvělá a fandím jí.

Fotografie

[1] Džamila Stehlíková, bývalá ministryně pro lidská práva, autor: Jindřich Nosek, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-4.0.

[2] Zasedací místnost v budově Úřadu vlády České republiky, zdroj: Úřad vlády České republiky, CC-BY-NC-ND-3.0 CZ.

[3] Džamila Stehlíková, bývalá ministryně pro lidská práva, autor: Chmee2, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-3.0-migrated

Rozhovor s Monikou Šimůnkovou, bývalou zmocněnkyní pro lidská práva

Lucie Nechvátalová

Monika Šimůnková působila na pozici zmocněnkyně pro lidská práva ve vládě premiéra Nečase mezi roky 2011 a 2013. Stejně jako Džamila Stehlíková po skončení svého mandátu z Úřadu vlády zcela neodešla, ale pokračuje zde jako členka Výboru pro práva dítěte Rady vlády ČR pro lidská práva. Jak svou funkci vnímala a co si myslí o dnešním vývoji v oblasti lidských práv?

Pozice zmocněnce pro lidská práva

Paní magistro, Vy jste byla zmocněnkyní pro lidská práva mezi roky 2011 a 2013 v Nečasově vládě, v níž nebyl jmenován speciální ministr pro lidskoprávní agendu. Je podle Vás rozdíl mezi tím, když tuto agendu zastupuje ministr, a když ji zastupuje zmocněnec?

Ministr je členem vlády. Má tedy možnost chodit na jednání vlády jako plnoprávný člen, má možnost hlasovat, dávat lidskoprávní připomínky ke všem projednávaným materiálům, zatímco zmocněnec má pouze poradní roli. Je na jednání vlády pouze přizván a materiály předkládá ve spolupráci s jedním z ministrů. To znamená, že na jednání vlády nechodí pokaždé, nemá plné participační právo a ani nemá žádná hlasovací práva. Zmocněnec se vyjadřuje na vyzvání, ale nikdy nezasahuje do rozhodování vlády, neúčastní se jejího celého jednání.

Pro efektivnější upozorňování na možné lidskoprávní problémy je tedy lepší mít jako zástupce ve vládě ministra, než-li zmocněnce?

Pozice zmocněnce je horší, než pozice ministra. Obecně je ale vždy lepší, když je ve vládě někdo, ať už ministr či zmocněnec, kdo má lidskoprávní agendu pod sebou na Úřadu vlády, a ta tedy není podřazena pod žádné z ostatních ministerstev. Může pak působit jako nadresortní a poradní „orgán“ vůči jednotlivým ministerstvům. A když už lidskoprávní agenda není pod samostatným ministrem, je nejlepší, aby byla pod premiérem, který má vedoucí roli ve vládě, tedy lepší než některý z ministrů. Záleží

Monika Šimůnková [1]

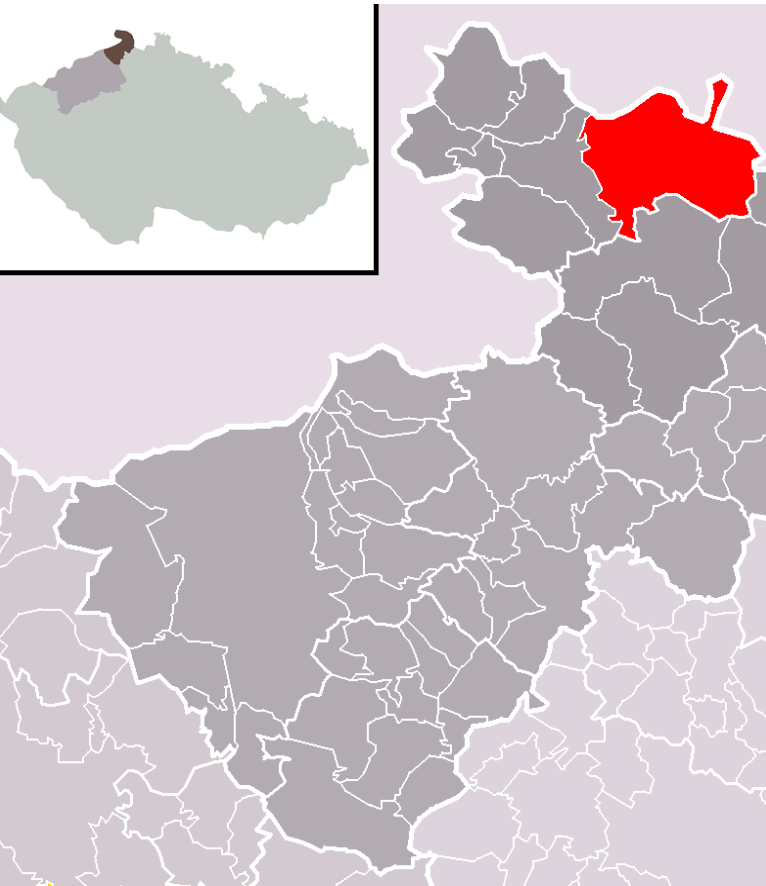
také na osobě a osobnosti toho konkrétního člověka, jak dokáže problematiku zaštitovat a mediálně prezentovat i složitější lidskoprávní témata.

Lidskoprávní agenda za premiéra Nečase

Lidskoprávní agendu jste jako zmocněnkyně přebírala od Michaela Kocába. Mohla byste popsat, jak fungoval systém, do nějž jste vstoupila?

Já jsem byla ve specifické situaci. Spojily se mi totiž dvě funkce, a to funkce zmocněnkyně pro lidská práva a vrchní ředitelky sekce, které byly ještě za mého předchůdce Michaela Kocába oddělené. On byl „pouze“ zmocněnec, takže vykonával především „prezentující“ a mediální roli, a sekci na Úřadu vlády mu řídil ředitel sekce. Pan Kocáb tak nemusel řešit administrativní záležitosti a mohl dělat osvětu, prezentovat lidskoprávní problémy mediálně a na

Město Šluknov [2]

různých forech. Poté, co oba dva skončili, byly mé osobě tyto dvě funkce spojeny, což bylo neskutečně náročné, řídit sekci o několika desítkách zaměstnanců a zároveň prezentovat navenek lidskoprávní záležitosti.

Nepříjemné bylo, že veškerá má mediální prohlášení podléhala na pokyn premiéra a jeho ředitelky kabinetu souhlasu tehdejšího tiskového oddělení na Úřadu vlády a musela jsem s ním pokaždé konzultovat, zda mohu někde vystoupit a něco říci, což mi buď bylo dovolováno, nebo ne. Většinou naštěstí ano.

Nejsmutnější věcí ovšem byl vztah s přímým nadřízeným, tedy samotným premiérem. Bohužel se mnou ani o lidskoprávních tématech, ani o ničem jiném, osobně vůbec nekomunikoval. Veškerá naše komunikace probíhala formou písemných materiálů, které jsme pro něj s kolegy vypracovávali. Na jednání vlády jsem formálně předkládala návrhy s ním a ke svým bodům jsem byla přizvaná. Návrhy jsem většinou uvedla pro ostatní členy vlády já, někdy to udělal sám premiér. Neměla jsem však nikdy možnost je s ním předem probrat, takže jsem nikdy předem nevěděla, co na jednání řekne, zda návrh podpoří či ne. Stejně to bylo i s velmi vyhro-

cenou situací ohledně protiromských demonstrací na Šluknovsku a jinde v roce 2011, s premiérem jsem měla pouze naprosto minimální možnost o těchto věcech komunikovat – opět jen písemně, vše jsem musela řešit sama či s jinými členy vlády.

Znamená to tedy, že premiér Nečas a jeho vláda neměli o lidskoprávní agendu zájem?

Takto to nemohu paušalizovat, mnozí ministři ve vládě včetně pana Schwarzenberga, byli vstřícní, ale především premiér Nečas, paní Nagyová a někteří premiérovi poradci chtěli agendu zlikvidovat. A došlo to do té fáze, že byl vypracován vládní materiál v roce 2012 či 2013 o redukci agend ve státní správě (tehdy jej připravila ministryně Peake), celá lidskoprávní sekce měla být rozdělena pod jednotlivá ministerstva a měla být de facto zrušena.

Pokud mám být upřímná, myslím si, že když jsem byla požádána, zda bych nevzala tuto funkci, asi si někteří mysleli, že budu spolupracovat ve prospěch redukce a co největší marginalizace agendy. Což se poměrně hodně spletli a zjistili to až později. Právě proto pro mě nebyla ta situace během celého mého působení vůbec jednoduchá. Možná to byly i nejtěžší roky mého života. Přesto jsem měla pocit, že kdybych to vzdala a odešla, prohrála bych nejen já, ale i to vše, co bylo v lidskoprávní oblasti do té doby na vládní úrovni vybudováno.

Úspěchy a neúspěchy v pozici zmocněnkyně

Podařilo se Vám v takto nastaveném systému něco, co byste označila za úspěch?

Vzhledem k tomu, jaké jsem měla podmínky na Úřadu vlády, považuji za úspěch, že se podařilo zachovat lidskoprávní sekci tak, jak byla, a že se podařilo naprosto eliminovat materiál, který šel na vládu a který hovořil o tom, že sekce bude roztržena na jednotlivá ministerstva. Proti tomu jsem se i veřejně mediálně postavila, aniž bych tehdy dostala souhlas Úřadu vlády. Spíše jsem poté čekala na to, co se bude dít dál, zda budu třeba i odvolána. Myslím, že mediální podpora a zviditelnění hodně pomohlo, neboť se za zachování agendy postavily i neziskové organizace, které tehdy napsaly otevřený dopis premiérovi, a další subjekty, které veřejně prohlásily, že s tím nesouhlasí. Podle mě se vláda nakonec tohoto kroku zalekla a materiál šel naštěstí někam do ztracena.

Podařilo se nám také na vládě prosadit pokračování činnosti Agentury pro sociální začleňování na další období, dále schválení Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, což byl poměrně radikální dokument, který vyvolal i ne příliš příjemné ohlasy. Například v oblasti školství se jednalo o záležitosti, které byly poměrně odvážné, ale strategie byla obecně velmi dobrá.

A jinak jsme připravili spoustu dalších lidskoprávních materiálů, a připomínkovali z lidskoprávního hlediska mnoho norem i zákonů... A z této každodenní „mravenčí práce“ jsem měla velkou radost, že nadále - i přes personální podstav v naší sekci - stále pokračovala v nezměněné kvalitě.

Podařilo se Vám také prosadit něco v oblasti ochrany práv dětí, v níž jste profesně působila před nástupem do funkce zmocněnkyně?

Nastartovali jsme změny ve školství, které se týkaly inkluze a vzdělávání romských dětí. Ve spolupráci s ministrem školství, tenkrát prof. Fialou, který je dnes paradoxně proti, se připravil základní akční

plán plnění rozsudku D. H. proti České republice. Připravila se i novela školského zákona, kterou se mělo zlepšit postavení romských, ale i dalších, například handicapovaných dětí. V tu dobu začal v této oblasti vývoj, který pokládám za správný a který se, doufám, nevrátí zpět.

Uspořádali jsme také velkou kampaň proti sexuálnímu zneužívání dětí. Jmenovala se „Jedno z pěti“ a byla to kampaň Rady Evropy, kterou jsme přenesli do českého prostředí. K tomu jsme vytvořili i odpovídající velmi kvalitní doprovodné brožury, které mnoho odborníků v této oblasti ocenilo, což mě potěšilo.

Usilovala jsem a nadále budu usilovat o to, aby byla zřízena instituce dětského ombudsmana, protože si myslím, že je to důležité. Zatím nebyla politická vůle jej zřídit, nicméně v době mého působení jsme s tehdejším „obecným“ ombudsmanem vyjednali, že vytvoří na svých webových stránkách sekci pro děti, kam se budou moci děti obracet se svými podněty a stížnostmi, alespoň jako jakousi minimální variantu pomoci dětem.

Strakova akademie – sídlo Vlády České republiky [3]

Také se podařilo společně s Ministerstvem práce a sociálních věcí nastartovat určité změny, které se týkaly ohrožených dětí a deinstitucionalizace ústavní péče, s tím souvisí i téma podpory ohrožených rodin. Není to však stále dotažené tam, kam by to dotaženo být mělo. Neměli bychom mít například vůbec kojenecké ústavy pro děti do tří let. Jsme dokonce jedna z posledních zemí v Evropě, kde takové ústavy stále existují.

A co se naopak prosadit nepodařilo?

Nepodařilo se nám předložit vládě návrh na odškodnění nezákonně sterilizovaných žen, ačkoliv to bylo již téměř připraveno. To byla jediná věc, kvůli které jsem litovala, že padla vláda premiéra Nečase. Po mnoha letech, kdy na tom pracovali mí předchůdci, pak já, a vím, kolik nás to stálo jednání s mnoha subjekty, jak to bylo náročné i právně celé vymyslet a zargumentovat. Měla jsem tehdy předjednáno s ministry, konkrétně i s ministrem financí, že by schválili náš návrh na odškodnění včetně částky, kterou jsme měli na odškodnění zhruba vypočtenou.

V kontextu toho a vývoje v dalších letech vidím jako poměrně tristní, jak celé toto téma dopadlo. Za minulé vlády (tedy premiéra Sobotky) byl připraven věcný záměr zákona, což byl další krok, na základě kterého jsem doufala, že se toto podaří tehdejšímu ministrovi pro lidská práva na vládě prosadit, ale nepodařilo.

Jednání vlády [4]

Leč zůstávám optimistou a věřím, že stejně jako se po mnoha letech podařilo odkoupit vepřín v Letech, podaří se i toto. Věřím v to a udělám pro to maximum. Jsem s některými oběťmi sterilizace stále v kontaktu a v menším týmu více kolegů z neziskových organizací přemýšlíme, co s tím dále, aby odškodnění dostaly. V poslední době jsme měli na toto téma jednání s některými členy současné vlády, včetně premiéra. Myslím si totiž, že si to oběti zaslouží a že je ostuda České republiky, že s tím nic jiného (na rozdíl např. od Švédska či Švýcarska) neudělala, pokud odhlédnu od omluvy za vlády pana Fišera.

Dále jsme nebyli úspěšní v oblasti humanizace porodnictví v České republice, tématu mně osobně hodně blízkém. Byla jsem i členkou pracovní skupiny, kterou zřídilo Ministerstvo zdravotnictví. Snažili jsme se udělat maximum pro to, abychom se dohodli s lékaři a tuto oblast u nás trochu posunuli v tom směru, aby svobodná volba ženy, kde a jak bude rodit, mohla být realizována i v České republice. Bohužel naše jednání tehdy skončila fiaskem.

Usilovali jste tedy o možnost domácích porodů?

V podstatě ano. Já si stále myslím, že žena by měla mít možnost zvolit si způsob a místo porodu vlastního dítěte. Je to pro ni zásadní věc. Nikdy to není o tom, že by chtěla úmyslně ohrozit své dítě, ale naopak - vždy je to o tom, že hledá nejlepší způsob, nejlepší podmínky jak pro sebe, tak pro dítě, aby

porod probíhal v nejlépe nastaveném prostředí jak materiálně, tak ale i psychologicky a psychicky. Jde primárně o to, aby se rodící žena cítila co možná nejlépe, a tudíž od této skutečnosti se odvíjel i bezproblémový porod. A mnohé z těchto žen se cítí daleko lépe v jiném prostředí než v nemocničním. Fascinují mě výroky o tom, že stát musí chránit děti před „bláznivými hysterkami“, které si myslí, že budou rodit alternativně, a musí hlídat, aby své děti neohrozily, neublížily jim. To, že umírají děti při porodu nebo se může něco při porodu přihodit, to se může stát stejně tak v nemocnici, jako při domácím porodu. A většinou, když si ženy volí domácí porod, volí si ho po důkladném zvážení všech skutečností, také všech informací od lékaře, od svého gynekologa, prostě tak, aby vyloučily všechna možná rizika komplikací. V naprosté většině případů u něj také bývají i porodní asistentky.

To je ale extrém. My jsme se snažili posunout tu situaci alespoň tak, aby si žena, když bude rodit a bude rodit v porodnici, mohla s sebou přivést svou porodní asistentku, která s ní je od počátku těhotenství a nemusela být rozena porodní asistentkou, se kterou má sice porodnice smlouvu, která ovšem o rodičku celé těhotenství nepéčovala. I toto však narazilo na velký odpor lékařů a gynekologů a nepodařilo se v té oblasti žádný pokrok. Nyní to mají již některé porodnice trochu jinak, ale obecně je pokrok v této oblasti velmi malý. Velkým tématem v této souvislosti jsou i tzv. porodní domy.

Přístup současné vlády k agendě lidských práv

Jak jste vnímala situaci kolem agendy lidských práv, tedy že zanikla funkce ministra pro lidská práva, neměli jsme ani zmocněnce pro lidská práva a agenda byla podřazena pod ministra spravedlnosti?

Tak to je dnes již trochu neaktuální otázka, mluvím-li o situaci před více než půl rokem. Ale mám-li se k tomu vyjádřit, považovala jsem to za nejhorší možné řešení.

Na jednání Výboru pro práva dítěte jsme sepsali prohlášení, v němž jsme uvedli, že s tímto krokem nesouhlasíme. Považovali jsme to za marginalizaci agendy lidských práv. Tím, že se tato agenda podřadila pod jeden resort, vláda udělala vlastně to, proti čemu jsem bojovala celou dobu. Agenda lidských

práv tím ztratila svoji nadresortnost, jistou nezávislost na ostatních ministerstvech.

A druhá věc byla ta, že ministr, který měl ve svém portfoliu tak širokou agendu jako byla celá justice, spravedlnost, vězeňství a další oblasti, nemohl zvládnout širší lidskoprávní agendy tak, aby jí dal punc opravdové důležitosti a výjimečnosti.

Vláda se ale nicméně odklonila od svého předchozího přístupu k lidským právům a na konci června tohoto roku jmenovala zmocněnkyni pro lidská práva Mgr. Martinu Štěpánkovou. Agenda lidských práv má tak svého zástupce ve vládě. Myslíte si tedy, že Česká republika míří v oblasti lidských práv opět správným směrem?

Já to považuji za velmi správný a důležitý krok. Tato agenda je opět pod předsedou vlády a má svoji reprezentující osobu, která lidskoprávní témata bude - pevně doufám - mediálně podporovat a zastiťovat a nebude se toho bát.

Uvědomme si například, kolik v poslední době zaznívá rasistických a neskutečných xenofobních výroků ze strany jednotlivých politiků, dokonce těch, kteří jsou ve vedení Poslanecké sněmovny. Ale také ze strany lidí na sociálních sítích, např. na Facebooku, kteří tam sdělují, že budou do šestiletých dětí jiné barvy házet granáty. A nebyl zde téměř nikdo z našich politických představitelů, kdo by se proti tomuto jasně, zásadně a nahlas ve veřejném prostoru vymezil.

Vnímám totiž jako trend poslední doby, že hranice toho, co je ve společnosti tolerováno, se sice neúplně viditelně, ale pomalu a jistě posouvají. A jednoduše tady musí být někdo, kdo to zastaví (či se o to alespoň pokusí) a řekne nahlas přede všemi „tak, a takto dále ne, tady jsou již nepřekročené hranice.“

Fotografie

- [1] Monika Šimůnková, bývalá zmocněnkyně pro lidská práva, zdroj: Monika Šimůnková.
- [2] Město Šluknov, v němž probíhaly protiromské nepokoje v roce 2011, autor: Miaow Miaow, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-3.0.
- [3] Zahrada Strakovy akademie, autor: Packa, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-3.0.
- [4] Jednání vlády na Úřadu vlády České republiky, autor: Itsyoungrapper, Wikimedia Commons, CC-BY-2.0.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravil Jan Lhotský

Případ Dominica Ongwena a jeho role v ugandské Armádě Božího odporu

Helena Kopecká

V září 2018 začíná před Mezinárodním trestním soudem část případu proti Dominicu Ongwenovi, která se týká jeho obhajoby. Tento případ je zajímavým a současně smutným příběhem uneseného dítěte, ze kterého se stal jeden z nejvlivnějších vůdců Armády Božího odporu, jež se na severu Ugandy dopouštěla jedněch z nejhorších zločinů.

Armáda Božího odporu

Armáda Božího odporu (Lord's Resistance Army, dále jako LRA) je skupina rebelů, jež působila po dlouhou řadu let na severu Ugandy (od 80. let do roku 2006), kde se dopouštěla těch nejhorších možných zločinů. Později se skupina přemístila z Ugandy do sousedních zemí.

Zřejmě nejznámějším vůdcem LRA byl Joseph Kony, dodnes patřící k nejhledanějším zločincům světa. Od 80. let 20. století bylo Konyho cílem svrhnout (dosud úřadujícího) prezidenta Yoweriho Museveniho, a nastolit v Ugandě „boží království“ založené na deseti příkázáních.

Realita však jen stěží odpovídala křesťanským ideálům. Rebelové LRA páchali řadu zvěstev, jako drancování vesnic, vraždy, mučení, znásilňování a zotročování dětí. Ty měly následně sloužit jako dětské vojáci nebo sexuální otroci. Kony přitom dokázal přesvědčit své vojáky k jen těžko pochopitelným činům, ve jménu Boha dokonce uřezávali lidem rty, nosy i uši.

LRA terorizovalo sever Ugandy desítky let. Poté, co se však koncem 90. let 20. století podařilo sestře Rachele Fassera, zástupkyni ředitelky z internátní školy v Aboke, vyjednat záchranu řady unesených dívek z této školy, situaci v Ugandě se konečně začalo dostávat více pozornosti světa.

Domic Ongwen [1]

Konflikt mezi LRA a ugandskou vládou nakonec i přesto trval dlouhá tři desetiletí a je jedním z nejdéle trvajících afrických konfliktů vůbec. Mimo severní Ugandu LRA později pustošila také oblasti v Jižním Súdánu, v Demokratické republice Kongo či Středoafričské republice.

Od uneseného dítěte po vůdce

Jedním z bývalých vůdců LRA je také Dominic Ongwen. Historie tohoto vůdce povstaleckého odboje LRA se začala psát již v jeho raném dětství, kdy on sám byl unesen jednotkami LRA. Později se stal jejich dlouhodobým členem, přičemž zde začal velmi rychle zastávat řadu velitelských pozic.

Předpokládá se, že byl klíčovým členem tzv. kontrolního oltáře (Control Altar), tedy vedení odpovědného za vypracování a provádění strategie LRA.

Děti z napadené vesnice Barlonyo [2]

Ongwen byl postupně povyšován, načež se v roce 2004 stal velitelem speciální jednotky zvané Sinia, která se v zemi dopouštěla hrůzných masakrů.

Mezinárodní spravedlnost

V červenci 2004 bylo Mezinárodním trestním soudem (dále jen MTS) otevřeno vyšetřování zločinů spáchaných zejména na severu Ugandy v období od července 2002, a to v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, ke kterému došlo primárně mezi LRA a vnitrostátními orgány. Tyto zločiny zahrnují válečné zločiny, včetně vraždy, krutého zacházení s civilisty, úmyslné vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu, plenění, znásilnění, zotročování, sexuální otroctví, rekrutování dětských vojáků, a dále také zločiny proti lidskosti, a to vraždu, zotročování, sexuální otroctví, znásilnění a nelidské činy spočívající v úmyslném způsobení těžké újmy na zdraví a utrpení.

Následně byl v roce 2005 vydán ze strany MTS vůbec první zatykač v historii tohoto soudu, a to na pět vůdců LRA, včetně Josepha Konyho a Dominica Ongwena.[1] Všichni podezřelí však dlouho unikali spravedlnosti, dokud se jeden z nich, Dominic Ongwen, v lednu 2015 nevzdal. Proces s Dominicem Ongwenem byl poté před MTS

zahájen v prosinci 2016. Co se týče aktuálního stavu řízení, Úřad žalobce dokončil předkládání důkazů a proces dále pokračuje od 18. září 2018 úvodními prohlášeními obhajoby. Poté obhajoba zahájí předkládání svých důkazů.

Na základě dosud provedených výpovědí svědků se odkrývalo fungování LRA, a s napětím se nyní očekává, s čím přijde obhajoba. Fungování LRA pomohl blíže pochopit také znalec, profesor Tim Allen, jenž se věnuje výzkumu ugandských rebelů již od 80. let a který před MTS vypovídal.

Mimo MTS bylo však přímo v Ugandě již před deseti lety zřízeno Mezinárodní oddělení pro trestné činy (International Crimes Division, dále jen ICD), které je zvláštní sekcí Vrchního soudu Ugandy (Division of High Court of Uganda), a jenž má také soudit válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a genocidu.

ICD je nicméně často kritizováno z důvodu nízkého počtu odsouzených osob. Aktuálně běží proces proti Thomasovi Kwoyelovi, bývalému bojovníkovi LRA, avšak Kwoyelo je uvězněn již od března 2009 a počátek jeho soudního řízení byl mnohokrát odložen. Tyto prodlevy opět otevírají prostor kritikům ICD. Z druhé strany je nutno poukázat na to, že ICD čelí řadě překážek. Problematické je například to, že Uganda dosud nemá uzákoněné zločiny, jako

Lidé z napadené vesnice Barlonyo [3]

je genocida či zločiny proti lidskosti, ve svém vlastním trestním zákoníku. ICD rovněž nedisponuje zkušenými vyšetřovateli v oblasti těchto zločinů a zločiny, které se v Ugandě udály, nelze zcela jistě vyšetřovat jako „běžné zločiny“.

Trnitá cesta k dosažení spravedlnosti

Ačkoliv nyní stále před MTS běží proces s Dominicem Ongwenem, Josepha Konyho se dosud nepodařilo najít. Velkou pozornost po celém světě přitom případ Josepha Konyho získal díky dokumentu, který se věnuje osudům dětských vojáků a aktivitám neziskové organizace Neviditelné děti (Invisible Children). Pod názvem „Kony 2012“ obletěl na serveru Youtube svět a v současné době si připsal zhruba 102 milionů zhlédnutí.[2] Avšak i přes tuto snahu a pozornost se Joseph Kony stále i dnes řadí mezi nejhledanější zločince světa.

LRA dodnes zůstává částečně aktivní v oblasti střední Afriky, dle zprávy Human Rights Watch nazvané Word Report 2018 se nicméně počty vražd a únosů snížily. Ugandská armáda již v minulosti stáhla své ozbrojené síly pověřené bojem proti LRA ze Středoafričské republiky. Nezbývá tak než doufat, že jejich další nasazení už nebude v budoucnu potřeba, a že se někdy v budoucnu bude i Joseph Kony zpovídat před Mezinárodním trestním soudem v Haagu.

Poznámky

- [1] Těmi zbývajícími byli Vincent Otti, Raska Lukwiya a Okot Odhiambo.
- [2] Video organizace Neviditelné děti (Invisible Children) pod názvem „Kony 2012“ je dostupné zde: <https://www.youtube.com/watch?v=Y4MnpzG5Sqc&t=489s>

Zdroje

- Expert Witness Describes Northern Uganda Conflict as “Intimate”, ze dne 17. ledna 2017 (<https://www.ijmonitor.org/2017/01/expert-witness-describes-northern-uganda-conflict-as-intimate/>).
- Human Rights Watch World Report 2018 - Uganda, ze dne 18. ledna 2018 (<https://www.hrw.org/world-report/2018/country-chapters/uganda>).
- Human Rights Watch World Report 2007 – Uganda, ze dne 11. ledna 2007 (<http://www.refworld.org/docid/45aca2a92.html>).
- History: The Lord’s Resistance Army conflict (<http://www.c-r.org/where-we-work/east-and-central-africa/history-lords-resistance-army-conflict>).
- Uganda: Situation in Uganda, ICC-02/04 (<https://www.icc-cpi.int/uganda>).
- Ongwen Case: The Prosecutor v. Dominic Ongwen, ICC-02/04-01/15 (<https://www.icc-cpi.int/uganda/ongwen>).

Fotografie

- [1] Dominic Ongwen, zdroj: ICC-CPI.
- [2] Děti z napadené vesnice Barlonyo, autor: Roberto Maldeno, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.
- [4] Lidé z napadené vesnice Barlonyo, autor: Roberto Maldeno, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

Vyšetřování Mezinárodního trestního soudu v Libyi a Mahmoud al-Werfalli

Michaela Daňková

Jen v roce 2018 nepokoje v Libyi vzaly život nejméně 130 civilistům, způsobily nespočet zranění, a to vše včetně dětí. Libyjci se potýkají s humanitární krizí, která jim znepříjemňuje každodenní život. Mezinárodní trestní soud situaci sleduje již od roku 2011.

V roce 2011, podobně jako v dalších severoafrických státech, propukly nepokoje, protesty a revoluce také v Libyi. Tyto protesty směřovaly proti autoritativnímu režimu Muammara Kaddáfího. Povstalci byli později podpořeni také dalšími státy, jako Francie, Španělsko, Spojené státy nebo Velká Británie. Došlo ke svržení Kaddáfího režimu, politická situace však byla i nadále poměrně nestabilní.

V roce 2014 propukla v Libyi další občanská válka, která pokračuje do současnosti. Strany usilují o kontrolu nad libyjským územím a zásobami ropy. Stranami sporu jsou Libyjský parlament, Vláda národní jednoty, Rada šíry revolucionářů Bengerázi, Rada šíry mudžáhidů Derna a Islámský stát.

Ačkoliv Libye není smluvní stranou Římského statutu, dne 15. února 2011 na základě jednomyslně přijaté rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1970 byla situace předána Mezinárodnímu trestnímu soudu (MTS). Od tohoto dne tak MTS může vykonávat své pravomoci nad zločiny uvedenými v Římském statutu spáchanými na území Libye či jejími státními příslušníky. Vyšetřování domnělých zločinů proti lidskosti bylo zahájeno v březnu téhož roku.

Rada bezpečnosti předala situaci MTS z obav, že dochází k násilnostem a použití síly proti civilistům, závažnému porušování základních lidských práv, potlačování mírových demonstrací, vraždění a pronásledování civilistů ze strany nejvyšší úrovně libyjské vlády.

Kdo je Mahmoud al-Werfalli?

Jedním z osob v hledáčku MTS je Mahmoud al-Werfalli, libyjský státní příslušník zastávající post

Generál Khalifa Haftar [1]

velitele v Al-Saiqa brigádě, která byla součástí libyjské národní armády za dob režimu Kaddáfího. Již na počátku roku 2011 však brigáda přeběhla k ozbrojeným silám revolucionářů. Al-Werfalli se k brigádě připojil v roce 2014, v té době operovala v oblasti města Bengerázi. Al-Werfalli zastával velící pozici od prosince 2015.

MTS vydal na al-Werfalliho dva zatykače, první v srpnu 2017 a druhý v červenci 2018. Je obviněn z přímé účasti na sedmi událostech, které vedly k zabití 33 osob. Vraždy byly spáchány jak osobně al-Werfallim, tak k některým dal přímý rozkaz. Od vydání prvního zatykače se však al-Werfalli podílel na dalších vraždách. Druhým zatykačem byl tak případ doplněn o dalších 10 vražd, ke kterým došlo zastřelením obětí v lednu 2018 před jednou z mešit v Bengerázi. Al-Werfalli často figuruje ve videích vyobrazujících popravu zajatců.

V únoru se al-Werfalli sám vzdal vojenské policii ve městě Al-Marij, to však zvedlo vlnu nepokojů

v ulicích města volající po jeho propuštění. Protestující, včetně armády a ozbrojených civilistů, uzavřeli silnice a hromadně podpalovali pneumatiky. Pouhý den po vzdání se měl být al-Werfalli propuštěn na kauci. Jiné zdroje však hovoří o jeho pobytu ve vojenském vězení až do července, odkud měl uprchnout během vězeňského povstání, za hojně podpory svých stoupenců být přepraven zpět do Benghází a zde oslavně přivítán. Třetí varianta spekuluje o al-Werfalliho pobytu v soukromé rezidenci pod ochranou Khalifa Haftara, generála libyjské národní armády, na kterého je ze strany MTS tlačeno k vydání al-Werfalliho k trestnímu stíhání.

Situace tak zůstává poměrně nejasná, neboť nebylo vydáno žádné oficiální prohlášení ani jedné ze zúčastněných stran či MTS. Přestože je al-Werfalli ze strany MTS hledaný, bezostyšně pokračuje ve svých brutálních činech. Případ proti al-Werfallimu tak zůstává v předsoudní fázi, přičemž další postup závisí na jeho zatčení či dobrovolném předstoupení před soud.

Zdroje

- ICC. Case Information Sheet - The Prosecutor v. Mahmoud Busayf al-Werfalli, poslední aktualizace červenec 2018 (<https://www.icc-cpi.int/libya/al-werfalli/Documents/al-werfalliEng.pdf>)
- ICC. Situation in Libya in the Case of the Prosecutor v. Mahmoud Mustafa Busayf al-Werfalli, ze dne 15. srpna 2017 (https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2017_05031.PDF)
- Libyan commander wanted by ICC hands himself in, ze dne 8. února 2018 (<https://www.aljazeera.com/news/2018/02/libyan-commander-wanted-icc-hands-180208095208777.html>)
- Mohamed Osman. ICC Suspect al-Werfalli “Escapes” from Prison in Libya, ze dne 7. srpna 2018 (<https://www.ijmonitor.org/2018/08/icc-suspect-al-werfalli-escapes-from-prison-in-libya/>)
- Chris Stephen, Patrick Wintour. Hundreds of Prisoners Escape from Tripoli Jail Amid Militia Fighting, ze dne 3. září 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/03/hundreds-of-prisoners-escape-from-tripoli-jail-amid-militia-fighting>)
- ICC. Statement of ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, following the second arrest warrant for Mr Mahmoud Mustafa Busayf Al-Werfalli: “The suspect must be arrested and immediately surrendered to the Court.”, ze dne 6. července 2018 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=180706-otp-stat-al-werfalli>)

Fotografie

- [1] Generál Khalifa Haftar, zdroj: Wikimedia, CC 2.0
- [2] Masová demonstrace proti režimu Kaddáfího v roce 2011, zdroj: Wikimedia, CC0

Masová demonstrace proti režimu Kaddáfího [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Monika Hanych a Hubert Smekal

Právo na přístup k archivním materiálům na internetu má přednost před právem odsouzených být zapomenut

Eva Drhlíková

Evropský soud pro lidská práva v případě *M. L. a W. W. proti Německu* při vyvažování mezi právem na soukromý život a svobodou projevu rozhodl, že nebylo porušením práva na soukromý život neanonymizování celého jména a příjmení odsouzených za vraždu v archivních materiálech médií na internetu.

Pozadí případu

Stěžovatelé M. L. a W. W. byli v roce 1993 německými soudy odsouzeni, byť vždy trvali na své nevině, za vraždu známého herce Waltera Sedlmayra na doživotí. V srpnu 2007 a lednu 2008 byli následně podmínečně propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody.

V roce 2000 rozhlasová stanice Deutschlandradio vysílala zprávu o výročí vraždy, ve které stanice zveřejnila celá jména stěžovatelů a zmínila i jejich neúspěšnou snahu o obnovu řízení. Přepis zprávy zůstal v on-line archivu rozhlasové stanice. Stěžovatelé se tedy v roce 2007 se obrátili na regionální soud v Hamburku s žádostí o anonymizaci jejich osobních údajů v přepisu (nežádali o úplné odstranění přepisu).

Hamburský soud jejich žádosti vyhověl s odůvodněním, že převládá zájem na tom, aby již stěžovatelé nebyli nadále konfrontováni se svými minulými činy a mohli se po propuštění z vězení integrovat zpět do společnosti. Odvolací soud se s tímto názorem ztotožnil. Spolkový soud ovšem rozhodnutí zrušil, neboť dle něj odvolací soud dostatečně nezohlednil právo rozhlasové stanice na svobodu projevu a s tím související její poslání naplňovat veřejný zájem na informace. Ústavní soud následnou stížnost zamítl.

Stěžovatelé postupovali obdobně i proti magazínu *Der Spiegel*, který publikoval celkem pět článků o vraždě, jejím vyšetřování a následném procesu

Axel Springer [1]

včetně zveřejnění fotografií ze soudního procesu, a proti novinám *Mannheimer Morgen*, které vydaly článek v roce 2001 (přístupný pouze pro předplatitele) o neúspěšné snaze stěžovatelů o obnovu řízení. Stejně jako v případě proti Deutschlandradio u soudu první instance byli úspěšní, ale spolkový soud jejich žádost zamítl s tím, že pachatelům zvláště závažných zločinů se nedostává možnosti smazání jejich osobních údajů.

Napadené články se sice objevily ve výsledcích vyhledávačů, ale žadatelé nežádali o vyřazení z vyhledávače vzhledem k tomu, že stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen ESLP či Soud) předcházela rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci *Google Spain*, ve kterém bylo uznáno právo na zapomenutí (ve vztahu k vyhledávačům).

Axel Springer test

V říjnu 2010 se tedy stěžovatelé obrátili na ESLP, který vyvažoval právo na soukromý život stěžo-

Funkhaus – sídlo Deutschland Radio v Berlíně [2]

vatelů (čl. 8 Úmluvy) a právo médií na svobodu projevu (čl. 10). Soud se při rozhodování řídil tzv. Axel Springer testem, který stanovuje šest kritérií, která se při kolizi práva na soukromí a svobody projevu uplatní, a to (i) status osoby, které se projev týká, (ii) předchozí chování této osoby, (iii) do jaké míry daný projev přispívá k debatě o veřejném zájmu, (iv) metoda získání informací a jejich věrohodnost, (v) obsah, forma a následky zveřejněného projevu a (vi) závažnost sankce, která může být za projev uložena.

Soud se ztotožnil s názorem spolkového soudu, že existoval veřejný zájem na tom, aby veřejnost byla informována o aktuální události a také na tom, aby si mohla vyhledat informace o starých událostech. Vyhovnění žádosti o odstranění identifikačních prvků ze zpráv by totiž mohlo mít vliv na svobodu slova.

To, jakým způsobem o dané události budou média informovat, je podle Soudu věcí novinářské svobody. Článek 10 Úmluvy nechává novinářům prostor rozhodovat, jaké detaily by měly být zveřejněny za předpokladu, že toto rozhodnutí odpovídá etickým normám. Vzhledem k tomu, že se jednalo o trestní řízení, které přitahovalo značný zájem veřejnosti, sdělení celých jmen bylo pro případ důležité. Díky dostupnosti zpráv na internetových stránkách se tak nadále mohlo přispívat k debatě ve veřejném zájmu,

která není nikterak časově omezena.

Soud zároveň vzal v potaz i skutečnost, že stěžovatelé v době podání žádosti nebyli neznámými soukromými osobami a poukázal na skutečnost, že sami stěžovatelé v roce 2004 v souvislosti s žádostí o obnovu jejich řízení kontaktovali tisk a předali mu dokumenty na podporu svých tvrzení s cílem informovat veřejnost.

Co do obsahu zveřejněných informací, jak evropský, tak spolkový soud dospěly k závěru, že se jednalo o informace popisující rozsudek objektivním způsobem, jehož pravdivost nebo zákonnost nebyly nikdy zpochybněny. Šíření zveřejněných informací zároveň bylo omezené, neboť část materiálů byla přístupná pouze pro předplatitele.

Závěr

Evropský soud jednomyslně došel k závěru, že s ohledem na prostor pro uvážení, který vnitrostátním orgánům ponechává při zvažování protichůdných zájmů, důležitosti zachování dostupnosti zpráv, které byly uznány za zákonné, a chování stěžovatelů vůči tisku, neexistují podstatné důvody k vyhovnění jejich stížnosti. Proto tedy nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy ze strany Německa.

Nicméně provozovatelé vyhledávačů nemají dle Soudu stejná práva jako primární vydavatelé a jejich zájmy nemohou být stejně chráněny při publikování informací týkajících se odsouzených osob. To je v souladu s rozsudkem Soudního dvora EU ve věci Google Spain.

Zdroje

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva M.L. a W.W. proti Německu ze dne 27. června 2018. Stížnosti č. 60798/10a 65599/10 (<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22temid%22:%5B%22001-184438%22%7D>)

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Axel Springer AG proti Německu ze dne 7. února 2012. Stížnost č. 39954/08 (<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22docname%22:%5B%22axel%20springer%20germany%22%7D%22%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%7D%22%22temid%22:%5B%22001-109034%22%7D%7D>)

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 13. května 2014. Google Spain SL a Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) a Mario Costeja González, C-131/12.

Fotografie

[1] Pohled na vchod vydavatelství Axel Springer v Berlíně, autor: Adam Dziura, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY-SA 3.0.

[2] Funkhaus - sídlo DeutschlandRadio v Berlíně, autor: Peter Kuley, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY-SA 3.0.

Pravidla pro potraty v Severním Irsku jsou podle Nejvyššího soudu Spojeného království v rozporu s lidskými právy

Michal Kubica

Nejvyšší soud Spojeného království uvedl, že přísná pravidla pro potraty platící v Severním Irsku nejsou v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv. Toto rozhodnutí však má charakter pouhé formální deklarace a není tak právně závazné, Nejvyšší soud totiž případ současně odmítl s tím, že nemá pravomoc jej rozhodnout.

Severní Irsko proti zbytku Spojeného království

V současné době je v Severním Irsku potrat možný pouze v případě ohrožení života matky, nebo v případě, že by pokračováním těhotenství hrozilo, že se z matky stane „mentální nebo fyzická troska“.[1] Severní Irsko totiž jako jediná ze čtyř zemí Spojeného království v roce 1967 nepřijala zákon o potratech, který značně uvolňoval do té doby platná pravidla pro potraty.

Podle zmíněného zákona o potratech je v Anglii, Skotsku a Walesu legální provést potrat až do 24. týdne těhotenství (do novelizace v roce 1990 to bylo do 28. týdne těhotenství) v případě, že se dva lékaři shodnou na tom, že pokračující těhotenství je pro matku zdravotním rizikem. Ve výjimečných případech, kdy je ohrožen život matky nebo je plod nade vši pochybnost vážně poškozen, je legální provedení potratu také po 24. týdnu těhotenství.

V Severním Irsku však stále platí přísná pravidla, která v Anglii, Skotsku a Walesu zákon o potratech zmírňoval. Mimo zmíněných výjimek je provedení potratu nelegální vždy a matkám, které by jej podstoupily, za něj hrozí trest až čtrnáct let vězení.

Podobně striktní pravidla pro potraty jako Severní Irsko má v podobě 8. ústavního dodatku také sousední Irsko. To však letos v květnu při účasti více než dvou milionů lidí z téměř pět milionové populace rozhodlo většinou 66,4 % hlasů v referendu o zmírnění těchto pravidel. V reakci na výsled-

Vrchní soud v Irsku [1]

ky referenda irský premiér Leo Varadkar prohlásil, že by rád viděl přijetí zákona umožňující interrupci až do 12. týdne těhotenství již do konce letošního roku.

Vyjádření Nejvyššího soudu Spojeného království

Možný nesoulad severoirské právní úpravy pro potraty s lidskými právy předložil Nejvyššímu soudu Spojeného království Severoirský výbor pro lidská práva, který už léta usiluje o uvolnění stávajících přísných pravidel. Podle Nejvyššího soudu však k tomuto kroku neměl tento výbor žádnou pravomoc, jurisdikce Nejvyššího soudu Spojeného království tak nebyla dána a soud musel případ odmítnout pro nedostatek pravomoci.

Přestože Nejvyšší soud neměl pravomoc formálně případ rozhodnout, ve svém odmítnutí nesoulad dané právní úpravy s lidskými právy našel. Konkrétně čtveřice soudců shledala rozpor s

právem na respektování soukromého a rodinného života v případě, že je plod počat jako výsledek znásilnění či incestu nebo je nějak poškozen.

I toto právně nezávazné konstatování vnímá Les Allamby, jenž stojí v čele Severoirského výboru pro lidská práva, který případ Nejvyššímu soudu předložil, jako vítězství. „Nejvyšší soud naprosto jasně vyjádřil, že kdyby mu byl předložen konkrétní případ ženy, již zasáhla tato právní úprava, rozhodl by o rozporu této právní úpravy s lidskými právy“, okomentoval Les Allamby odmítnutí případu Nejvyšším soudem. Přesto by podle něj bylo zbytečné nyní předkládat Nejvyššímu soudu konkrétní případ jen pro získání stejného verdiktu: na řadě je nyní podle něj britský parlament.

Poznámky

[1] V originále „mental or physical wreck“ (R v Bourne, 1939).

Zdroje

Bowcott, Owen: Northern Ireland abortion law clashes with human rights, judges say, *The Guardian*, 7. června 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/07/supreme-court-dismisses-bid-to-overturn-northern-ireland-abortion-laws>).

Supreme court to rule on Northern Ireland abortion law, *BBC*, 7. června 2018 (<https://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-44386237>).

Bulman, May: Northern Ireland's abortion law violates human rights, Supreme Court rules – but challenge rejected on technical grounds, *Independent*, 7. června 2018 (<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/northern-ireland-abortion-law-supreme-court-human-rights-violation-ruling-dup-latest-a8387206.html>).

Fotografie

[1] Jednací sál Nejvyššího soudu Spojeného království. Autor: Dilliff, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-SA-3.0.

[2] Kampaň při referendu o pravidlech pro potraty v Irsku. Autor: Sonse, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.

[3] Dolní sněmovna Spojeného království. Autor: UK Parliament, zdroj: Flickr.com, CC BY-NC-ND 2.0.

Dolní sněmovna Spojeného království [2]

Jak se ESLP postaví k omezování práva volit u lidí s duševním postižením?

Tereza Bártová

U Evropského soudu pro lidská práva čeká na rozhodnutí případ *María del Mar Caamaño Valle proti Španělsku*, týkající se omezení práva volit u osob se zdravotním postižením. Ve věci se rozhodla intervenovat i Komisařka Rady Evropy pro lidská práva, podle které by nikdo neměl být zbaven svého volebního práva jen kvůli svému postižení.

Pozadí případu

V polovině minulého roku se na Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) obrátila žena, jejíž dcera byla v důsledku duševního postižení na žádost svých rodičů částečně omezena ve svéprávnosti. Příslušný soud dále rozhodl o omezení jejího práva volit, a to s odkazem na nedostatek znalostí o základních aspektech politického a volebního systému a jejího snadného ovlivnění.

Omezení práva volit vs. mezinárodní standardy

Již v roce 2010 rozhodl Soud v případě *Alajoss Kiss proti Maďarsku*, že automatické zbavení volebního práva lidem omezeným ve svéprávnosti představuje porušení práva na svobodné volby zakotveného v článku 3 Protokolu 1 Evropské úmluvy.

Mezinárodní lidskoprávní standardy se však od roku 2010 dále vyvíjí a směřují k celkovému odmítnutí možnosti omezit volební právo osobám s duševním postižením. Nejdůležitějším a nejvíce pokročilým dokumentem, kterým jsou vázány všechny státy Rady Evropy, je Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, dále také „CRPD“). Úmluva představuje změnu paradigmatu v přístupu k osobám se zdravotním postižením a vyžaduje jejich respektování jako aktivních subjektů schopných přijímat vlastní rozhodnutí, a ne jako pouze pasivních objektů lékařské péče.

Dunja Mijatović [1]

Intervence Komisařky Mijatović

Komisařka Rady Evropy pro lidská práva ve své intervenci odkazuje právě na Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením a zcela jasně zdůrazňuje, že zbavení práva volit osoby s duševním postižením i přesto, že je takové zbavení věcně posouzeno soudem, porušuje mezinárodní standardy týkající se práv těchto lidí.

Přestože je v mnoha členských státech Rady Evropy právo volit u osoby s duševním postižením úzce spojeno s posouzením a omezením svéprávnosti, Komisařka zdůraznila, že CRPD od sebe tyto dvě záležitosti odlišuje. Zatímco svéprávnost je řešena podle článku 12, článek 29 zakotvuje právo volit, a to na základě rovnosti. Vývoj k potvrzení absolutní povahy volebního práva osob s duševním postižením a nepřípustnost individuálního hodnocení schopnosti své právo vykonávat potvrzuje také například Benátská komise, [1] Výbor ministrů Rady Evropy [2] či Parlamentní shromáždění Rady Evropy.

Omezení práva volit není podle Komisařky slučitelné s žádným legitimním cílem a představuje diskri-

Evropský soud pro lidská práva [2]

minaci osob s duševním postižením. „V moderním demokratickém státě nemusí nikdo zdůvodňovat, z jakého důvodu volí určitou stranu nebo politického kandidáta. Na rozdíl od zažitých představ, omezování práva volit nechrání ani konkrétního člověka ani společnost. Naopak, prohlubuje vyloučení a stigma a zbavuje společnost takové zákonné úpravy, která by ji reprezentovala v celé její rozmanitosti,” uvádí Mijatović ve své intervenci.

Omezení volebního práva jako diskriminace

V daném případě bylo rozhodnutí soudu o omezení práva volit opřeno také o lékařskou zprávu uvádějící, že dcera stěžovatelky má mezery ve znalostech o politickém procesu. Například zná sice jméno krále, ale již nezná jméno španělské královny. Ve své intervenci považuje Komisařka takovou skutečnost za jasný příklad toho, že i když rozhodnutí o omezení práva volit není pouze formální, ale je detailně odůvodněno, jedná se o diskriminační postup. Žádná jiná skupina lidí, kromě lidí s duševním postižením, totiž nemusí prokazovat, že znají dostatečně politický systém dané země nebo že jejich volba konkrétního politického kandidáta či strany nebyla nijak ovlivněna.

Domácí legislativa a pozitivní závazky

Přestože CRPD ratifikovaly všechny členské státy Rady Evropy, odpovídající právní úprava ve většině z nich se výše zmíněným mezinárodním standar-

dům přibližuje jen pomalu. CRPD přitom státy zavazuje také k řadě pozitivních závazků, které státy musí splnit, aby osoba s duševním postižením mohla své právo skutečně vykonávat. Taková opatření představují například pomoc a podporu, tak, aby daná osoba porozuměla účasti ve volbách.

Český Nejvyšší soud možnost omezit volební právo v rámci rozhodnutí o omezení svéprávnosti potvrdil a nezbývá tak než doufat, že ESLP se v aktuálně projednávaném případě vyjádří k tomu, že takový postup není v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv.

Poznámky

- [1] Například Revidované interpretativní stanovisko k dobré praxi ve volebních věcech týkající se účasti lidí s postižením ve volbách ze dne 19. prosince 2011.
- [2] Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, 16.11.2011, č. CM/Rec(2011)14. Dokument je dostupný na adrese: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cbe4e.

Zdroje

- [1] Third party intervention by the Council of Europe Commissioner for Human Rights, ze dne 9. července 2018. (<https://rm.coe.int/third-party-intervention-before-the-european-court-of-human-rights-cas/16808c3253>).
- [2] Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia NSS ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016.

Fotografie

- [1] Dunja Mijatović. Autor: OSCE, zdroj: flick.com, CC BY- SA 2.0.
- [2] Evropský soud pro lidská práva. Autor: Lux Tonnerre, zdroj: Flickr.com, CC BY - NC 2.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravil Lukáš Hoder

Google vyvíjí cenzurovaný internetový vyhledávač pro Čínu

Martin Pracný

Společnost Google se chce prosadit na čínském trhu speciální cenzurovanou verzí svého vyhledávače, který bude splňovat kritéria čínské vlády. Zaměstnanci společnosti protestují a na kroky společnosti reagují slovy, že Google zažívá „morální krizi“.

Přibližně 1400 zaměstnanců společnosti z celkového počtu 88 000, podepsalo dopis adresovaný vedení společnosti, ve kterém požadují transparentnost, podrobnější informace o čínském projektu a možnost zaměstnanců rozhodovat o budoucích projektech. Rovněž vyjadřují obavu, že společnost porušuje své vlastní etické principy.

První veřejné informace o vývoji cenzurovaného vyhledávacího nástroje se objevily začátkem měsíce srpna, a to na stránce známého investigativního serveru The Intercept. Výsledkem byly kritické hlasy jak uvnitř společnosti, tak ze strany lidskoprávních společností. Interní dokumenty společnosti, které byly zveřejněny, popisují, jak vyhledávací platforma s názvem Dragonfly může zabránit uživatelům internetu v Číně v přístupu k webovým stránkám, které jsou podle čínské vlády pro občany nevhodné. Jedná se například o stránky zabývající se lidskými právy nebo demokracií.

Na vyhledávači pro Peking pracuje údajně malý tým vývojářů a informace o vývoji byly tak střeženy, že o nich vědělo jen několik set zaměstnanců Google. Google zatím odmítl veřejně komentovat Dragonfly, ale generální ředitel společnosti Sundar Pichai obhajoval projekt během každotýdenní schůze zaměstnanců se slovy, že prozatím se jedná pouze o projekt v „průzkumné fázi“.

Zaměstnanci v. akcionáři Googlu

Vnitřní reakce mezi zaměstnanci je výsledkem obav o morální směr společnosti. Ovšem ukazuje se,

Sídlo Googlu v Silicon Valley [1]

že vývojáři a inženýři Googlu mají při firemních rozhodnutích větší sílu než akcionáři. Zmínit můžeme protesty zaměstnanců proti smlouvě, kterou společnost uzavřela s americkou vládou. Smlouva se týkala projektu známého pod názvem Maven. Zabýval se technologií sloužící k analýze videozáznamů pořízených drony. Tyto analýzy poté měly pomoci identifikovat lidské útočné cíle. Výsledkem protestu byl odchod několika inženýrů, kteří považovali vývoj za neetický. Vyzvali také společnost, aby ukončila smlouvu a více nepoužívala umělou inteligenci k vojenským účelům.

Výzva se setkala s úspěchem a Google již následně neprodloužil s Pentagonem smlouvu. Ukazuje to tedy, že v jedné z nejsilnějších společností světa se etika někdy může dostat v žebříčku hodnot před zisk, což je pozoruhodné.

Čína je miliardový trh

Nicméně, není žádnou záhadou, proč vedení společnosti Google chce podnikat v Číně - jde právě o zisk. Čína s populací 1,4 miliardy obyvatel má největší počet uživatelů internetu na světě. Proniknutí na čínský trh je dlouhodobým cílem pro technologické giganty při hledání nových uživatelů a růstu zisku. Působení v Číně ovšem nevyhnutel-

Ilustrační foto [2]

ně vyvolává pro každou společnost etické otázky, jelikož uzavírá dohody s autoritářskou vládou, která potlačuje svobodu slova a porušuje lidská práva.

V současné době v Číně působí již několik „západních“ internetových společností. Můžeme zmínit například společnost LinkedIn, která souhlasila s blokováním určitého online obsahu a dostala tím pádem zelenou k působení na trhu. Čínští uživatelé se ale stále nemůžou volně přihlásit na sociální síť Facebook. V roce 2016 se sice objevily zprávy o tom, že Facebook buduje nástroj podobný nynějšímu projektu Dragonfly společnosti Google, který by umožnil třetím stranám blokovat některé příspěvky a tím pádem by Facebook mohl v Číně fungovat. Ovšem v důsledku obav z možnosti špehování čínských disidentů vládními úředníky a po protestu vývojářů byl projekt v rané fázi ukončen.

Dvakrát nevstoupíš do stejné řeky?

Rozhodnutí společnosti Google vstoupit na čínský trh je však z několika důvodů zneklidňující. Jedná se o odstoupení od postoje, který Google přijal v roce 2010, kdy se rozhodl opustit Čínu na protest proti čínskému vládnímu hackingu a jeho

zásahu do svobodného projevu. Návrat na čínský trh je také v rozporu s heslem společnosti „Don't be evil“, které můžeme doslovně přeložit jako „Nebud' zlý“ a principy, které společnost přijala po kontroverzní výše zmíněné smlouvě s Pentaginem, kdy generální ředitel společnosti Pichai slíbil, že společnost nebude užívat umělou inteligenci k rozvoji technologií, jejichž účel porušuje obecně uznávané principy mezinárodního práva.

Zaměstnanci společnosti ovšem říkají, že tyto sliby již nestačí a ve světle zpráv o cenzurním nástroji požadují formálnější roli při rozhodování o etických důsledcích jejich práce. Dopis obsahuje následující čtyři požadavky:

- vytvořit strukturu, která umožní zaměstnancům posoudit etické otázky ve firemních projektech
- jmenovat firemního ombudsmana, který bude dohlížet na proces etického přezkumu
- zajistit, aby společnost Google byla transparentní vůči zaměstnancům ohledně účelu technologie, kterou vyvíjí
- zveřejňovat etické hodnocení projektů, jako je například zmíněný Dragonfly, a pravidelně komunikovat se zaměstnanci o problematických otázkách

Společnost Google se zatím k požadavkům oficiálně nevyjádřila. Pokud však generální ředitel Pichai a jiní vedoucí pracovníci přijmou uvedené požadavky, jistě by to znamenalo významný posun v prioritách společnosti a ukázalo by to, proč zaměstnanci mohou mít v některých otázkách nakonec větší moc než akcionáři.

Zdroje

- Fernández Campbell, Alexia. The employee backlash over Google's censored search engine for China, explained. Vox. 17.8.2018 (<https://www.vox.com/2018/8/17/17704526/google-dragonfly-censored-search-engine-china>)
- Gallagher, Ryan. Google plans to launch censored search engine in China, leaked documents reveal. The Intercept. 1. 8. 2018 (<https://theintercept.com/2018/08/01/google-china-search-engine-censorship>)

Fotografie

- [1] Sídlo Googlu v Silicon Valley, autor: Niharb, Flickr, CC BY-NC-ND 2.0
- [2] Čínský trh nabízí až 1,3 milionů potenciálních uživatelů, PXXHERE, CC0 1.0

Když palmy olejné nahrazují deštné pralesy

Nela Černotová

Palmový olej je nejpoužívanějším rostlinným olejem na světě. Ačkoli výtěžnost palem olejných je mnohem větší než třeba sójových bobů a k výrobě stejného množství oleje je tak třeba méně půdy, má pěstování palem olejných zásadní dopady na životní prostředí a lidská práva.

Ze Země ročně zmizí přibližně osmnáct milionů hektarů lesů, z toho 9,9 milionu hektarů tropických deštných pralesů. To je rozloha více než dvou Českých republik. Přitom přibližně 73 % z celkové deforestace je za účelem získání půdy pro produkci zemědělských komodit.

Odlesňování za účelem pěstování palem olejných

Jednou z těchto zemědělských komodit je palma olejná pěstovaná k získávání palmového oleje, jenž nalezneme téměř v polovině balených potravin nebo také v kosmetických výrobcích. V Evropské unii se nejvíce používá jako součást biopaliv, k jejichž výrobě je z dovezeného palmového oleje spotřebována téměř polovina. Pěstování palmy olejné je důvodem 40 % světového odlesňování. Vedle palmy olejné dochází k deforestaci také například za účelem pěstování sóji, chování dobytka nebo těžby dřeva.

Hlavními světovými producenty palmového oleje jsou Malajsie a Indonésie. V Malajsii se rozloha pralesa od roku 1990 zvýšila, v Indonésii je tomu však naopak a 0,1 % lesů každý rok zmizí. V poslední době se pěstování palmy olejné významně rozšiřuje v Latinské Americe, kde se od roku 2001 produkce palmového oleje zdvojnásobila a vede k dalšímu odlesňování Amazonského pralesa, hlavně na území Peru a Kolumbie. V důsledku pak je zasahováno do života domorodých komunit, které tradičně a dlouhodobě v deštném pralesě žijí.

A k čemu jsou deštné pralesy potřeba? Díky své schopnosti zadržovat velké množství vody slouží jako regulátor klimatu a zabraňují povodním a dlouhým obdobím sucha. Dále také pohlcují CO₂

Plody palmy olejné [1]

a snižují tak skleníkový efekt. Na druhou stranu, když jsou deštné pralesy vypalovány, vzhledem k uvolňování velkého množství CO₂ do atmosféry ke skleníkovému efektu naopak přispívají. Odlesňování je po spalování fosilních paliv nejvýznamnější příčinou klimatických změn. Díky vlhku a teple jsou deštné pralesy dle odhadů místem výskytu 10 až 30 milionů rostlinných a živočišných druhů, to znamená přibližně poloviny až tři čtvrtin celkové světové biodiverzity. Deforestace vede ke ztrátě této biologické rozmanitosti, a dále také k erozi půdy a znečišťování a vysychání řek. Jedním z dopadů odlesňování je také vysídlování původních obyvatel, kteří v tropických pralesích žijí.

Vysídlování původních obyvatel v peruánském Amazonském pralesě

Problematice kácení Amazonského pralesa se věnuje zpráva Pracovní skupiny OSN pro byznys a lidská práva (Pracovní skupina) z návštěvy Peru v roce 2017. Zpráva konstatuje časté porušování povinnosti státu konzultovat plánované ekonomické projekty s domorodými obyvateli, do jejichž práv

Tradiční vzory etnika Shipibo [2]

mohou tyto projekty zasáhnout. Toto právo původních obyvatel být konzultován a dát předchozí informovaný souhlas s plánovaným projektem ekonomického rozvoje vyplývá z mezinárodního práva, konkrétně z Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 169, o domorodém a kmenovém obyvatelstvu, jíž je Peru smluvní stranou, a také z Deklarace OSN o právech původních obyvatel.

Dle informací peruánské Kanceláře ombudsmana bylo mezi lety 2010 a 2014 pokáceno více než 30 tisíc hektarů Amazonského pralesa v oblastech, které obývali domorodí obyvatelé. Tyto vykácené části deštného pralesa byly proměněny na plantáže palmy olejné a kaka, často však bez povolení požadovaných zákonem.

Irská nevládní organizace Frontline Defenders upozornila v červenci 2018 na pronásledování domorodých obyvatel v Amazonském pralesu v oblasti Ucayali. Komunita od roku 2013 bojuje proti porušování svých práv k půdě v pralesu, který dlouhodobě tradičně obývá. Oblast je odlesňována za

účelem zakládání plantáží palmy olejné. K poslednímu incidentu došlo právě letos v červenci, kdy se tři neznámí muži pokusili zástupce této domorodé komunity Carlose Hoyos Sorriu a jeho bratra zastřelit, když se bratři šli podívat, zda nebyla další část jejich půdy odlesněna.

Zpráva Pracovní skupiny OSN také zmiňuje společnost United Cacao, která se dopustila nelegálního odlesnění více než pěti tisíc hektarů Amazonského pralesa, včetně pralesa patřícího zmíněné komunitě žijící v oblasti Ucayali. Důsledkem tohoto jednání bylo pozastavení obchodování s akciemi této společnosti na londýnské burze.

Usnesení Evropského parlamentu o palmovém oleji a likvidaci deštných pralesů

Deforestaci se věnuje také usnesení Evropského parlamentu (EP) z dubna 2017. Usnesení konstatuje nepříznivý efekt, který má pěstování palmového oleje na životní prostředí a lidská práva.

Plantáž palmy olejné [3]

Ze zemědělských komodit, jejichž produkce způsobuje nelegální odlesňování a s nimiž je mezinárodně obchodováno, je pro unijní trh určena přibližně čtvrtina.

Palmový olej je světově nejvyužívanějším rostlinným olejem. Hned po něm následuje olej získaný ze sóji a poté olej řepkový. Sójové boby mají však podstatně nižší výtěžnost než plody palmy olejné v poměru k potřebné ploše půdy. Deforestaci přitom pěstování sóji způsobuje také. K produkci řepkového oleje je používána vysoká míra herbicidů a pesticidů včetně karcinogenního glyfosátu a navíc jeho pěstování vede k rychlé degradaci půdy.

Usnesení EP se proto nepřiklání k omezení produkce palmového oleje, nýbrž k přechodu k pěstování palem olejných udržitelným způsobem, který nebude poškozovat životní prostředí a lidská práva, ale zároveň umožní hospodářský rozvoj států, jež palmový olej produkují. V současné době existuje řada certifikačních schémat, která by měla odlišovat výrobky s palmovým olejem, který pochází z udržitelné produkce. Tato schémata jsou však kritizována jak EP tak ekologickými nevládními organizacemi jako například Greenpeace, pro svou

netransparentnost a proto, že nezajišťují, že olej skutečně pochází pouze z ekologicky udržitelné výroby. Proto EP v usnesení uvádí, že je třeba vytvořit jednotné certifikační schéma, které spolehlivě odliší produkty s ekologicky získaným palmovým olejem.

Problém s transparentností výroby palmového oleje také spočívá v tom, že země, které palmový olej vyrábí, často nemají propracovaný systém katastru nemovitostí. EP proto vidí řešení v poskytnutí technologické a finanční pomoci těmto zemím k zdokonalení jejich katastru nemovitostí, aby bylo možné původ a podmínky produkce palmového oleje monitorovat. Zároveň EP v usnesení uvádí, že k zastavení deforestace a k udržitelné výrobě palmového oleje povede podpora místních zemědělců a mikropodniků, kteří budou olejové palmy pěstovat na již odlesněné půdě.

Usnesení dále vyzývá EU, aby stanovila minimální standardy pro dovážený palmový olej, které zajistí, že jeho výroba nevedla k odlesňování, ztrátě biologické rozmanitosti, vysídlování domorodých obyvatel a porušování lidských práv.

Zdroje

- Front Line Defenders. 2018. Urgent Appeal; Peru: Attempted killing of Carlos Hoyos Soria and his brother, Benjamín Hoyos Soria. Dublin: Front Line Defenders (https://www.frontlinedefenders.org/sites/default/files/urgent_appeal_peru_-_attempted_killing_of_carlos_hoyos_soria_and_his_brother_benjamin_hoyos_soria.pdf).
- Evropský parlament. 2017. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 4. dubna 2017 o palmovém oleji a likvidaci deštných pralesů. Štrasburk: EU Publishing (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0098+0+DOC+XML+V0//CS>).
- Evropská komise. 2013. The impact of EU consumption on deforestation: Comprehensive analysis of the impact of EU consumption on deforestation. Brusel: EU Publishing (<http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/1.%20Report%20analysis%20of%20impact.pdf>).
- Working Group on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises. 2017. Report of the Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises on its mission to Peru. Geneva: United Nations (<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/A.HRC.38.48.Add.2.pdf>).

Fotografie

- [1] Plody palmy olejné, autor: Nanang Sujana/CIFOR, 2017, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND-2.0.
- [2] Tradiční vzory etnika Shipibo žijícího v oblasti Ucayali, autor: Juan Carlos Huayllapuma/CIFOR, 2015, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND-2.0.
- [3] Plantáž palmy olejné, kde byl původně tropický prales, autor: Nanang Sujana/CIFOR, 2017, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND-2.0.

4) Česká republika a lidská práva

Připravila Lucie Nechvátalová

Náprava pachatele je při výkonu trestu odnětí svobody prvořadá

Lukáš Novák

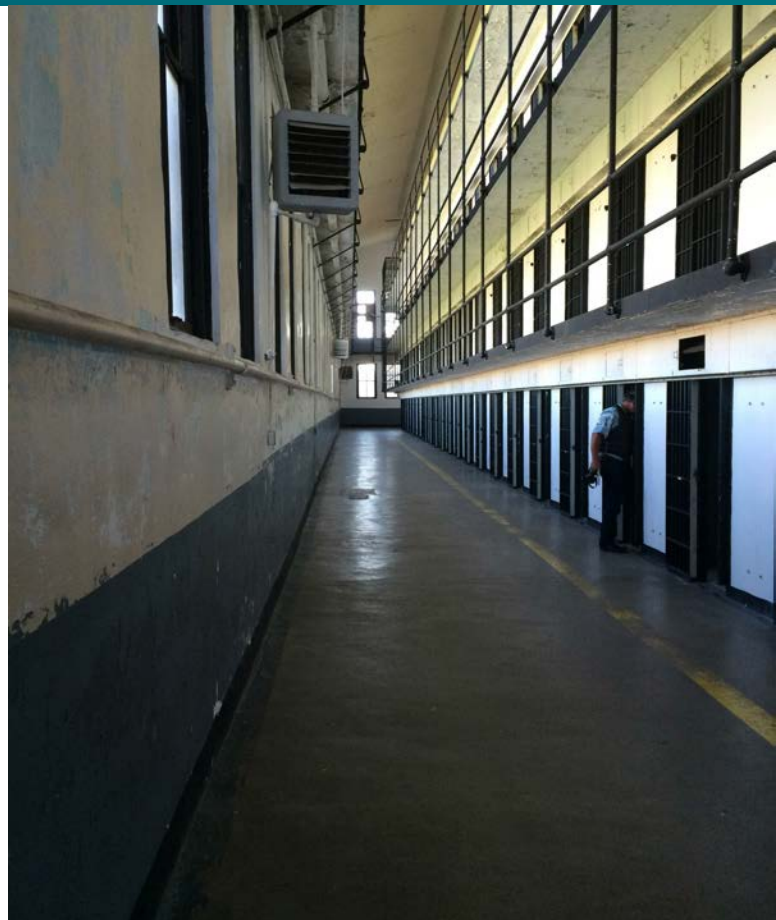
Na stůl Ústavního soudu se dostal případ, ve kterém stěžovatel brojil proti rozhodnutím obecných soudů, které nevyhověly jeho žádosti o uznání rozsudku a výkon trestu na území SR. Ústavní soud v květnu 2018 ve věci zdůraznil, že výkon trestu odnětí svobody musí být státem organizován a prováděn tak, aby napomáhal nápravě pachatele, a tedy ochraně společnosti. Co to znamenalo pro stěžovatele?

Občan Slovenské republiky byl v lednu 2015 odsouzen Okresním soudem Brno – venkov (dále jen „okresní soud“) k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce 42 měsíců. O dva roky později mu Městský soud v Brně (dále jen „městský soud“) uložil taktéž trest odnětí svobody, tentokrát však jen v délce čtyř měsíců. Odsouzený se následně obrátil na soudy i Ministerstvo spravedlnosti, které žádal, aby si svůj trest mohl odpýkávat na půdě své rodné země – Slovenské republiky.

Okresní soud nevyhověl této žádosti, neboť dle jeho názoru odsouzený nesplnil zákonné podmínky stanovené v § 315 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen „ZMJS“), tedy existenci obvyklého bydliště v té zemi, ve které si přeje vykonat svůj trest a dále vhodnosti zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu mimo ČR. K zamítavému postoji se následně přidal i městský soud, přičemž své rozhodnutí odůvodnil s odvoláním se na Rámcové rozhodnutí Rady EU o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech. Podle tohoto rozhodnutí není možno předložit rozsudek k uznání a výkonu, kterým byl uložen trest odnětí svobody kratší jak šest měsíců.

Řízení před Ústavním soudem

Odsouzený se poté obrátil na Ústavní soud (dále jen „ÚS“), před kterým žádal, aby byla zrušena

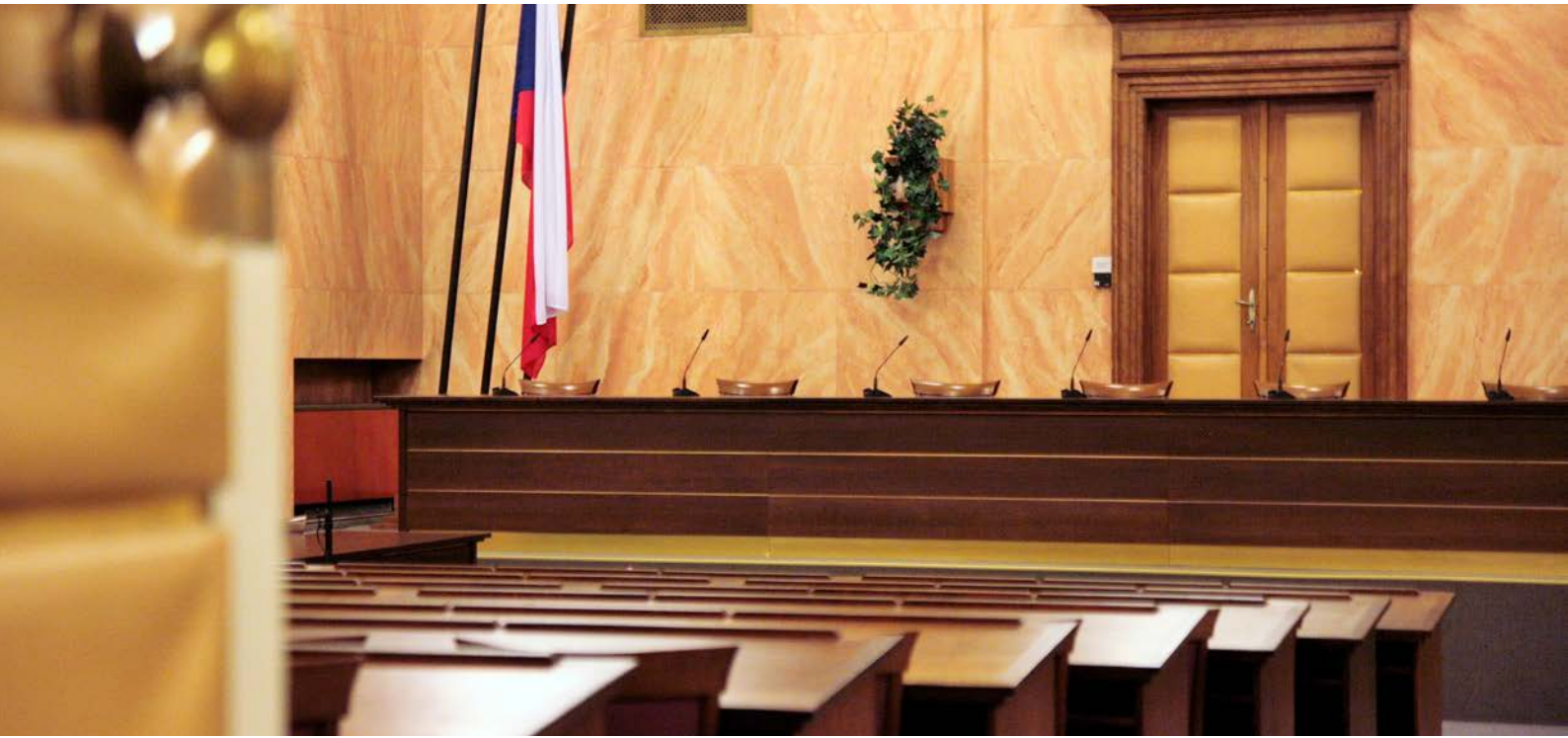
Vězení [1]

zamítavá rozhodnutí soudů, která mu neumožnila vykonat svůj trest na Slovensku. Stěžovatel namítal, že okresní i městský soud nesprávně interpretovaly příslušná ustanovení ZMJS, a porušily tak jeho Listinou garantované právo na spravedlivý proces.

ÚS po přezkoumání napadených rozhodnutí dospěl k závěru, že stížnost je důvodná, ale jenom v té části, ve které stěžovatel brojil proti rozhodnutí okresního soudu. Senát Ústavního soudu souhlasil se stěžovatelovým argumentem, že okresní soud nesprávně vyložil ustanovení ZMJS o podmínkách pro zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu.

Naplnění podmínek § 315 odst. 1 ZMJS

Okresní soud zamítl žádost stěžovatele o výkon trestu na území SR mimo jiné proto, že dospěl k závěru, že stěžovatelovým obvyklým bydlištěm není SR, neboť se v posledních letech dlouhodobě zdr-

Ústavní soud – sněmovna [2]

žoval na území ČR, kde také pracoval. Podle Ústavního soudu však soud nevzal v potaz alternativní charakter § 315 odst. 1 ZMJS, který umožňuje žádosti vyhovět i v případě, že osoba nemá na daném území obvyklé bydliště, ale onen stát s přijetím této osoby souhlasí, případně osoba bude po výkonu trestu do dané země, již je občanem, vyhoštěna.

Okresní soud dále argumentoval tím, že není vhodné, aby stěžovatel vykonal svůj trest mimo ČR vzhledem k tomu, že má v ČR vyživovací povinnosti ke svým dětem a jsou proti němu v ČR vedena další občanskoprávní a exekuční řízení. Ústavní soud však zdůraznil, že účelem výkonu trestu je primárně úspěšné znovuzачlenění dotčené osoby do společnosti. Podle ÚS by tak rozhodujícím kritériem pro určení země, v které bude trest vykonán, měly být ty skutečnosti, podle nichž je možné určit, zda daná země dokáže nejlépe zajistit nápravu a reintegraci pachatele do společnosti. Skutečnosti, že jsou proti stěžovateli vedena další soudní řízení v ČR či že zde má vyživovací povinnosti, tak nemohly být rozhodujícím argumentem pro určení země, kde bude trest vykonán.

Minimální délka trestu

Rozhodnutí okresního soudu bylo ÚS zrušeno, a soud se tak bude muset stěžovatelovou žádostí o uznání rozsudku a výkonu trestu v SR zabývat

znovu. Co se týče rozhodnutí městského soudu, ÚS dospěl k závěru, že v tomto případě soud nepochybil, když nevyhověl stěžovatelově žádosti. Poukázal na to, že podle platného práva EU může příslušný orgán státu odmítnout uznání a výkon trestního rozsudku, pokud by do konce výkonu trestu zbývalo méně než šest měsíců. To je právě případ městského soudu, který uložil odsouzenému jenom čtyři měsíce, a mohl tak v souladu s právem žádosti nevyhovět. Městský soud správně poznamenal, že takové žádosti by mohl vyhovět pouze, kdyby okresní soud souhlasil s výkonem trestu v SR, jelikož by se v takovém případě k 42 měsícům připočítaly další čtyři, a byla by tak naplněná podmínka minimální délky trestu pro uznání rozsudku a výkon trestu v jiné zemi.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2018, sp.zn. II. ÚS 279/18.

Fotografie

[1] Vězení, autor: unknown, pxhere, CC0 Public Domain.

[2] Ústavní soud - sněmovna, autor: Martin Strachon, Wikimedia commons, CC-BY-SA-4.0.

Pojem osoba blízká pohledem Ústavního soudu

Kristýna Šulková

Právo nevypovídat, pokud by výpovědí hrozilo uvedení sebe nebo osoby blízké v nebezpečí trestního stíhání, je jedno ze základních práv chráněné Listinou. Do trestního práva je promítnuto například v podobě práva svědka odepřít výpověď proti osobě blízké. Právě tímto právem, a především výkladem pojmu osoba blízká, se zabýval Ústavní soud ve svém nedávném nálezu.

Ústavní soud v červenci tohoto roku vyhověl ústavní stížnosti stěžovatelky, v níž namítala především porušení čl. 37 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), tedy práva odepřít výpověď. Podstatou případu bylo, že stěžovatelka odepřela podat vysvětlení a následně vypovídat jako svědkyně ve věci údajného znásilnění poškozené, která byla její dlouholetou přítelkyní. Pachatelem trestného činu měl být manžel poškozené.

Jako důvod odepření výpovědi stěžovatelka uvedla, že manžele považuje za osoby blízké v poměru obdobném rodinnému a má obavy, že jim výpověď způsobí nebezpečí trestního stíhání. Konstatovala, že ji pojí s oběma manžely dlouholeté přátelství, protože spolu tráví volný čas a jezdívají na dovolené. Naposledy se jejich rodiny sešly na Silvestra 2016, tedy devět měsíců před podáním trestního oznámení.

Policejní orgán v jednání stěžovatelky spatřoval rušení přípravného řízení, neboť nedostatečně odůvodnila odepření výpovědi. Za to jí byla usnesením policejního orgánu udělena pořádková pokuta ve výši 10 000 Kč. Pokuta byla zdůvodněna tím, že stěžovatelka „[n]ení k zúčastněným osobám v poměru rodinném ani natolik podobném, aby jejich újmu ve smyslu tr. stíhání by mohla pocítovat jako újmu sobě vlastní. To dokládá skutečnost, že pokud byla jmenovaná dotazována, jakým způsobem by jejich újmu pocítovala jako sobě vlastní, uvedla toliko, že by se tím trápila“.

Okresní soud v Plzni (dále jen „okresní soud“), k němuž podala stěžovatelka stížnost proti usnesení policejního orgánu, dospěl k závěru, že minimálně v případě manžela se nejedná o osobu blízkou, neboť jejich setkání proběhlo naposledy

Ilustrační foto [1]

na Silvestra 2016 a následně již nebyli v kontaktu. Okresní soud uvedl, že posouzení poměru mezi osobami a důvodnost pocítované újmy je třeba založit na objektivních okolnostech a na intenzitě vztahů v době výpovědi. Dále označil za „podivné“, že stěžovatelka nerozvedla blíže své tvrzení ohledně možného přivození nebezpečí trestního stíhání oběma z manželů.

Protože se stěžovatelka neztotožnila se závěry okresního soudu, podala ústavní stížnost. V ní uvedla, že blíže své důvody k odepření výpovědi konkretizovat nechtěla, neboť měla za to, že by se dostala již za hranici, kdy by mohla ohrozit někoho z dotčených osob. Četnost setkání stěžovatelka nevnímala jako podstatnou pro osoby blízké, neboť klíčová je existence silného citového vztahu bez ohledu na fyzickou vzdálenost osob. Stěžovatelka nesouhlasila s uloženou pořádkovou pokutou, protože se rádně dostavovala na předvolání, čímž policejnímu orgánu poskytovala potřebnou součinnost.

Osoba blízká podle Ústavního soudu

Ústavní soud nejdříve zdůraznil, že právo odepřít výpověď je zakotveno jak na mezinárodní úrovni, konkrétně je dovozováno z čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tak na vnitrostátní úrovni, a to v čl. 37 odst. 1 Listiny, v němž je stanoveno, že „[k]aždý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké“.

Dále Ústavní soud odkázal na svou konstantní judikaturu vztahující se k právu svědka odepřít výpověď, z níž plyne, že záleží zcela na uvážení samotného svědka, zda dané právo využije, přičemž při svém rozhodování nesmí být omezován ani nesmí být k výpovědi nucen.

V souvislosti s případem stěžovatelky, která odmítla vypovídat jako svědkyně s odkazem na své přátele jako osoby blízké, se Ústavní soud zabýval otázkou, jaká kritéria musí být splněna, aby se osoby bez rodinných vazeb mohly považovat za osoby blízké. Konstatoval, že „[v] případě, kdy mezi dotčenými osobami není dán vztah rodinný, se jedná o osoby blízké jen tehdy, existuje-li mezi nimi vztah citový, a to tak silný, že by újmu jedné osoby pocítovala druhá osoba jako újmu vlastní“.

Ústavní soud [2]

věci bylo tedy potřeba zkoumat, zda se o tak intenzivní vztah jednalo.

Vyšší intenzita vztahu musí být dle Ústavního soudu svědkem řádně vysvětlena, přesvědčivě odůvodněna a musí vyplývat z objektivních skutečností. Ústavní soud zmínil aspekty, které mohou vypovídat o silných citových vazbách mezi osobami, jako například podobnost zastávaných názorů a hodnot, délka vztahu, společné zájmy, stejný okruh přátel, bydlení v sousedství, kamarádství dětí či společné trávení volného času.

Ústavní soud rovněž připustil, že přátelství může být někdy založeno na silnějších poutech než rodinné vztahy. Přisvědčil stěžovateli, že „[p]řevnost přátelského vztahu, pojmově spojená s pocitem, že újma způsobená příteli (osobě blízké) se bolestně dotkne i jiné osoby, totiž nemusí vůbec záviset na tom, jak často se tyto osoby stýkají“.

Ústavní soud konstatoval, že stěžovatelka uvedla dostatečné argumenty, ze kterých silná intenzita vztahu mezi osobami vyplynula. Zejména poukázal na to, že stěžovatelka se s poškozenou znala od mateřské školky, trávily spolu volný čas a sdílely spolu více zážitků než s vlastní rodinou. Proto se Ústavní soud neztotožnil s názorem policejního

Spravedlnost [3]

orgánu a okresního soudu. Ty totiž své tvrzení založily pouze na skutečnosti, že se osoby několik měsíců neviděly. Zároveň zdůraznil, že pro odmítnutí výpovědi bylo dostačující, pokud byl alespoň jeden z účastníků řízení osobou blízkou ve vztahu ke stěžovatelce.

Závěrem Ústavní soud taktéž souhlasil se stěžovatelkou v tom, že pokud by specifikovala důvody pro odmítnutí výpovědi, skutečně by byla na hranici ohrožení sebe nebo svých přátel. V této souvislosti upozornil, že české trestní právo považuje za trestný čin i pomluvu nebo křivou výpověď.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud dospěl k závěru, že uložením pokuty bylo porušeno právo stěžovatelky odeprít výpověď, ale také její vlastnické právo.

Závěr

Lze se ztotožnit s názorem Ústavního soudu, že by bylo absurdní, kdyby se intenzita vztahu mezi osobami posuzovala pouze dle četnosti jejich setkání. V reálném životě mohou existovat dlouholetí přátelé, kteří se z důvodu odlišného místa bydliště nemají možnost vidat častěji. Nelze však z toho usuzovat nižší kvalitu jejich vztahu. Kvalitní mohou být paradoxně i ty vztahy, které člověk udržuje i přes překážku velké vzdálenosti mezi osobami.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2018, sp. zn. II. ÚS 955/18.

Fotografie

[1] Přítel jako osoba blízká, zdroj: Pixabay.

[2] Ústavní soud, autor: Stanislav Dusík, 3. 6. 2008, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY SA 4.0.

[3] Spravedlnost, zdroj: Pixabay

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Kristýna Šulková

Vnitrostátní právo

- Koudelka, Z.: Zákonný soudce a systémové porušení rozvrhu práce. Soudní rozhledy 7-8/2018.
- Kratochvíl, J.: Trestní soudci a základní lidská práva: bezmezná víra v trestní řád. Trestněprávní revue 7-8/2018.
- Málek, O.: (Ne)přípustné soudcovské dotváření práva a souběhy funkcí. Právní rozhledy 13-14/2018.
- Rigel, F.: Svobodný přístup k informacím. Soudní rozhledy 7-8/2018.
- Švarc, M.: Klíčové výstupy pro rozvoj evropského trestního práva z červnové Rady pro spravedlnost a vnitřní věci. Trestněprávní revue 7-8/2018.
- Telec, I.: Umělec nemá imunitu. Právní rozhledy 13-14/2018.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Adamec, M.: Kázeňské trestání odsouzených ve světle Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Státní zastupitelství 4/2018.
- Bruner, T. – Faix, M.: Problém přičitatelnosti jako nástroje lawfare. Obrana a strategie 1/2018.

Morávek, J.: Když dva dělají totéž, není to totéž, aneb GDPR jako přestupková amnestie? Právní rozhledy 13-14/2018.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

- Bacovsky, P.: The Power of Connections: The Influence of Electoral Systems on Economic Growth in Japan and South Korea. Politologický časopis 2/2018.
- Dalmus, C.: Mainstream Parties' Issue Engagement and its Implications for the Performance of Populist Parties. Politologický časopis 2/2018.
- Dvořák, P.: Vliv USA a dalších spojenců na německou politiku. Obrana a strategie 1/2018.
- Gregor, M.: Where Have All the Pledges Gone? An Analysis of ČSSD and ODS Manifesto Promises since 2002 to 2013. Politologický časopis 2/2018.
- Hajdari, R.: Western Balkans as Russia's New Anti-Western Playground. Mezinárodní politika. 26. 7. 2018.
- Hájek, L.: Dimensions of Politics in the Czech Republic. Politologický časopis 2/2018.
- Kraus, F.: Možná renesance česko-vietnamských vztahů: 1. část. Mezinárodní politika. 10. 8. 2018.
- Kraus, F.: Možná renesance česko-vietnamských vztahů: 2. část. Mezinárodní politika. 14. 8. 2018.
- Pohnerová, E.: Přesun americké ambasády do Jeruzaléma. Mezinárodní politika. 2. 8. 2018.

AKTUÁLNĚ ZE SVĚTA LIDSKÝCH PRÁV

Sledujte náš Facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Redakce Bulletinu

Editor: *Jan Lhotský*

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. Rovněž působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Helena Kopecká: Absolvovala Právnickou fakultu UK. V minulosti pracovala jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům. Působila jako stážistka OSN a následně jako konzultant na Zvláštních senátech soudů v Kambodži.

Mgr. Katarína Hukelová: Vyštudovala PF BVŠP v Bratislave. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnom sektore. V súčasnosti pôsobí na Ministerstve spravodlivosti SR.

Bc. Petr Pospíšil: Petr studuje práva a evropská studia na UK. Ve středu jeho zájmu jsou mezinárodní trestní právo, lidská práva, institucionální a bezpečnostní otázky EU. Působí jako redaktor informačního portálu Euroskop.

Mgr. Nikola Klímová: Vystudovala mezinárodní vztahy na FSV UK a nyní studuje právo na PF UK. Zajímá se o mezinárodní trestní právo, investiční arbitráž a lidská práva. Působila jako stážistka u Zvláštních senátů soudů v Kambodži.

Michaela Daňková: Michaela studuje na PrF MU. V rámci studia strávila jeden semestr na Aberystwyth univerzitě ve Walesu. Zajímá se o mezinárodní humanitární právo a právo duševního vlastnictví.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Monika Hanych

Monika je doktorandkou na PrF MU, vystudovala i žurnalistiku a sociologii na FSS MU. Zaměřuje se na mediální právo, lidská práva a technologie. Nyní hostuje na Tilburg Institute for Law, Tech & Society v Nizozemsku, kde zároveň studuje LLM v oboru lidských práv.

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na FSS MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong Uni v Číně; člen Rady vlády pro lidská práva.

Stážisté:

Mgr. Lenka Vavrušová: Lenka vystudovala právo na Právnické fakultě MU. Zde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva a působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Tereza Bártová: Tereza vystudovala PF UK. Dříve pracovala v Organizaci pro pomoc uprchlíkům, v současnosti působí jako právní koncipientka a zaměřuje se na ochranu lidských práv, azylové a cizinecké právo.

Michal Kubica: Michal studuje magisterský studijní obor na PF MU, v současné době je ve druhém ročníku. Dlouhodobě se zajímá o systém ochrany lidských práv především v evropském kontextu.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Lukáš Hoder, LL.M.

Vystudoval právo a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně a jako Fulbright Scholar studoval mezinárodní právo na Georgetown University (LL.M.) ve Washingtonu, DC. Působí v advokacii. Je autorem monografie *Transatlantické vztahy v době krize* (MUNI Press 2009) a textů na mezinárodněprávní a lidskoprávní témata.

Stážisté:

Martin Pracný: Martin je studentem magisterského oboru právo a právní věda na právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Strávil rok na zahraničním pobytu v polské Poznani a zajímá se především o stav demokracie a situaci dodržování lidských práv v Polsku a v ostatních postkomunistických státech Evropy.

Nela Černotová: Nela studuje právo na PF UK a zajímá se o mezinárodní právo a ochranu lidských práv. Strávila jeden semestr na univerzitě v Mexiku, kde absolvovala stáž na velvyslanectví ČR. Stážuje také na MZV ČR.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na PrF MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, na ESLP a u VOP. Působí na NSS jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Stážisté:

Mgr. Barbora Antonovičová: Barbora vystudovala PrF MU. Nyní pracuje jako právnička v Kanceláři veřejného ochránce práv, kde se zabývá právy osob se zdravotním postižením. Zajímá se také o dění v zahraniční politice. Mimo odborné aktivity má ráda angličtinu a plavání.

Lukáš Novák: Lukáš je studentem mezinárodních vztahů a evropských studií na Fakultě sociálních studií MU a magisterského oboru právo na Právnické fakultě MU. Zaujímá se především o ochranu lidských práv a problematiku demokratického deficitu v EU.

Kristýna Šulková: Kristýna studuje druhým rokem magisterský obor právo na Právnické fakultě v Olomouci. V rámci lidských práv ji nejvíce zajímá svoboda projevu a prozařování lidskoprávní problematiky do jiných právních odvětví, jako je rodinné či medicínské právo.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Hubert Smekal, Monika Hanych, Lukáš Hoder, Lucie Nechvátalová | **Sazba** Michal Oščipovský | **ISSN** 1804-2392.